

ΜΑΡΙΑ ΜΑΧΑΙΡΑ

Ιστορίες της ψυχής μας

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Π Ρ Ω Τ Η Ε Κ Δ Ο Σ Η

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2023

Η Μαρία Μαχαίρα γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1972. Στο δρόμο της αφήγησης και των παραμυθιών βρέθηκε πριν από μια δεκαετία. Μαθήτευσε δίπλα σε σπουδαίους αφηγητές. Έχει ιδρύσει την ΑΜΚΕ «Αδράχτι».

Είναι μέλος του Σ.Ε.Π.Α.Ι.Ε. Σωματείου Επαγγελματιών Αφηγητών - Ιστορητών Ελλάδας.

Αφηγήθηκε ιστορίες και παραμύθια σε παιδιά και σε ενήλικο κοινό και αντίκρισε τα πλατιά τους χαμόγελα και τη δύναμη που τους πρόσφεραν τα παραμύθια ώστε να συνεχίσουν να πορεύονται στα δύσκολα μονοπάτια της ζωής.

Έχει συνεργαστεί με φορείς που προάγουν τις τέχνες, τον πολιτισμό και την εκπαίδευση. Έχει υλοποιήσει βιωματικά εργαστήρια για την αφήγηση, έχει συμμετάσχει σε φεστιβάλ αφήγησης και έχει κάνει σειρά ραδιοφωνικών εκπομπών.

Τα τελευταία χρόνια συνεργάζεται με φορείς που προάγουν την ψυχική υγεία και αφηγείται και συντονίζει εργαστήρια αφήγησης και μυθοπλασίας για ανθρώπους που παλεύουν με την ψυχική νόσο.

Ιστορίες της ψυχής μας

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Επιμέλεια Κειμένων: Μαρίνα Βασιλειάδου

Εικονογράφηση: Χαρά Γούλα

Σελιδοποίηση: Vivid O.E.

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση ή αναμετάδοση ή διασκευή και αναπαραγωγή με οποιονδήποτε τρόπο, ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό ή ηχογραφικό του παρόντος έργου ή μέρους αυτού, χωρίς την ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ έγγραφη άδεια των δημιουργών. Νόμος 1993/2121 και Κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στον Θωμά που με έμαθε πώς να νικάω τους δράκους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικό σημείωμα	07
«Μια φορά κι έναν καιρό ήταν...»	09

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 11

Μια μικρή αναφορά στο λαϊκό παραμύθι και στη θεραπευτική του επίδραση	13
--	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 16

1. Εμπιστοσύνη	17
2. Επικοινωνία	18
3. Παρακίνηση - Επιβράβευση - Επιβεβαίωση	20
4. Δημιουργικότητα - Έκφραση - Μυθοπλασία	22
5. Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» - Η εμπειρία	24
6. Πριν από το νέο, το παλιό. Μύηση και Μαθητεία	25
7. Η δημιουργία των ιστοριών	27
8. Εικόνες - Ασκήσεις	28
9. Μυθοπλασία - Ασκήσεις	30
10. Ο ρόλος του συντονισμού	32
11. Ευχαριστίες	34
Λίγα λόγια για την εικονογράφηση	35

Β' ΜΕΡΟΣ

1. Γιατί η αγάπη όλα τα νικά	37
2. Η ξιπασμένη	41
3. Ο Πάυλος και τα πουλιά	45
4. Ο ποντικός και η βασιλοπούλα	49
5. Ο σταβλίτης	54
6. Στο Κουνελιό	59
7. Το βασιλόπουλο και το λιοντάρι	64
8. Ο γέρος και η γριά	66
9. Ο κοκοράκιος	69
10. Πάντα το καλύτερο	74

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 78

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τα παλιά τα χρόνια μοναδική ψυχαγωγία των μεγάλων τις κρύες νύχτες του χειμώνα, ήταν τα παραμύθια.

Η Μαρία Μαχαίρα, ακολουθώντας τα χνάρια των παλιών παραμυθιάδων, τρύπωσε μέσα σε δομές ψυχικής υγείας και επί σειρά ετών αφηγήθηκε παραμύθια στους ψυχικά πάσχοντες.

Τα μέλη των δομών ακούν τα παραμύθια, αφουγκράζονται τον συμβολικό και παρηγορητικό τους λόγο και αναδιηγούνται προσθέτοντας δικά τους στοιχεία. Μετά τη μαθητεία τους στον κόσμο της προφορικής παράδοσης, δημιουργούν τα δικά τους παραμύθια εμπνευσμένα από τα μοτίβα των λαϊκών παραμυθιών ή μπλέκουν μοτίβα από διάφορα παραμύθια κάνοντας αυτό που ο Ροντάρι ονομάζει παραμυθοσαλάτα.

Παρατηρώντας τώρα τις δικές τους καταγεγραμμένες εμπνεύσεις, διαπιστώνει κανείς ότι μετά τη μαθητεία τους στην αφήγηση δημιουργούν παραμύθια τα οποία έχουν όλα τα χαρακτηριστικά των λαϊκών μαγικών παραμυθιών: θαμπή και θολή ατμόσφαιρα, ο τόπος, ο χρόνος και τα πρόσωπα είναι αόριστα, χαρακτηριστικές είναι οι ενάρξεις και κατακλείδες, πολλά επεισόδια, δοκιμασίες, μαγικοί βοηθοί, μαγικά αντικείμενα και υπερφυσικές δυνάμεις.

Στα παραμύθια τους τα δρώντα πρόσωπα ανήκουν σε δύο κόσμους, στον πραγματικό και τον δικό τους τον υπερφυσικό κόσμο. Όμως αυτοί οι κόσμοι δεν νοούνται διαφορετικοί αφού υπάρχει το μαγικό στοιχείο που εντάσσεται στην καθημερινότητα των ηρώων.

Ιστορίες της ψυχής μας

Οι ήρωες περνούν δοκιμασίες που ξεπερνούν τα όρια του φυσικού, γίνονται μοναχικοί ταξιδιώτες ανάμεσα στους δύο κόσμους. Και βέβαια οι δοκιμασίες δεν καταπονούν τον ήρωα, αντίθετα τον οδηγούν να πετύχει την προσωπική του ολοκλήρωση. Το πνεύμα της αισιοδοξίας και επιτυχίας αποτυπώνεται στα κείμενά τους, όπως το κλείσιμο σε ένα παραμύθι που τελειώνει μ' αυτά τα λόγια: «η αγάπη όλα τα νικά».

Μέσα από την μυητική πορεία στον κόσμο των λαϊκών παραμυθιών, οι άνθρωποι που παλεύουν με την ψυχική νόσο ανακαλύπτουν τις διαφορετικές πτυχές του εαυτού τους και αποτυπώνουν στο χαρτί τη σχέση τους με τον μαγικό κόσμο των παραμυθιών αλλά και την προσωπική τους διαδρομή προς την αυτονομία.

Κατονομάζουν τους δικούς τους δράκους-φόβους, τους παλεύουν μέσα από τη δύναμη που έχει ο ήρωας κρατώντας μαζί τους μαγικά αντικείμενα και μαγικούς βοηθούς. Ψάχνουν το γιατρικό στον κόσμο των παραμυθιών για το κακοφορμισμένο τραύμα τους, γιατί όπως λέει ο Λέβι Στρος «στα παραμύθια δεν υπάρχει αθεράπευτη πληγή».

Αισιοδοξούν ότι κάπου εκεί στη χαραμάδα των δύο κόσμων, του φανταστικού και του πραγματικού που είναι η ζωή τους, θα μπορέσουν να ζήσουν στο... κι εμείς καλύτερα!

Ανθή Θάνου

Αφηγήτρια

«ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ ΗΤΑΝ...»

Λένε ότι η πραγματικότητα δεν είναι αυτό που έζησε κάποιος, αλλά αυτό που θυμάται και διαλέγει να περιγράψει. Και πόσο δίκιο έχουν. Τα παραμύθια, οι διηγήσεις, η αφήγηση συντροφεύουν τον άνθρωπο από την αρχή της ιστορίας του μέχρι σήμερα. Στις λύπες, στις χαρές, στις επιστροφές και στους αποχωρισμούς πάντα υπάρχει μια ιστορία που περιμένει να την αφηγηθούμε. Όταν λοιπόν ξεκινάμε να μοιραζόμαστε μια ιστορία, τότε αρχίζει και η σύνθεση σ' αυτό που ονομάζουμε πραγματικότητα τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Η σχέση της Tact Hellas (Οικοτροφείο «Νέα Αρχή») με το «Αδράχτι» και την αφηγήτρια Μαρία Μαχαίρα ξεκίνησε το 2017. Στο πλαίσιο του προγράμματος ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, ζητήσαμε από το «Αδράχτι» να μας παρουσιάσουν κάποιες χριστουγεννιάτικες ιστορίες. Τότε θεωρήσαμε ότι η αφήγηση λαϊκών παραμυθιών θα ήταν απλώς μια ψυχαγωγική δραστηριότητα για τους ενοίκους του οικοτροφείου. Όμως γρήγορα διαπιστώσαμε ότι ο κάθε ένοικος της δομής άρχισε να συνδέεται με μια «κόκκινη κλωστή δεμένη, στην ανέμη τυλιγμένη...». Η κλωστή αυτή έφτιαξε αρχικά τη σύνδεση, και με τον χρόνο μετατράπηκε σε τρόπο επικοινωνίας. Η συνεργασία μας με το «Αδράχτι» συνεχίστηκε, και οι παθητικοί ακροατές μετατράπηκαν σε άτομα με ενεργή συμμετοχή και η ψυχαγωγία έγινε «θεραπευτική».

Ειδικά για τους ψυχικά πάσχοντες, ο λόγος των οποίων είναι σχεδόν πάντα λογοκριμένος ως ασυνάρτητος ή υπό «ψυχιατρική» αξιολόγηση, η αφήγηση αποτελεί τη λεωφόρο επικοινωνίας των συναισθημάτων και των σκέψεων.

Ιστορίες της ψυχής μας

Όταν διηγείσαι ένα παραμύθι, κανένας δεν θα ρωτήσει γιατί ο κόκορας μιλάει. Κανένας δεν θα κρίνει το δικαίωμα του ποντικού να ζήσει σαν βασιλιάς. Αυτή η ρευστή πραγματικότητα φαίνεται να δίνει στον ψυχικά πάσχοντα την ελευθερία να μιλήσει για τους φόβους, τα όνειρα, τα συναισθήματα, τη βία, τις σκέψεις και τις σχέσεις χωρίς την ταμπέλα της ψυχικής νόσου και όλων των στερεοτύπων της. Μέσα σ' αυτή τη ρευστή πραγματικότητα της αφήγησης, ο ενήλικας γίνεται παιδί και αυτά που μας χωρίζουν γίνονται λιγότερα σε σχέση με αυτά που τελικά μας ενώνουν.

«Δώσε κλώτσο να γυρίσει, παραμύθι ν' αρχινίσει», και όταν το παραμύθι ξεινιά, αποικτά μια δικιά του αυτόνομη υπόσταση και κάθε φορά που το ακούς αποκτά ένα άλλο νόημα. Κάθε φορά, σου δίνει τη δυνατότητα να συνδεθείς με κάποια άλλη αξία, να θυμηθείς τα αποθέματά σου, να επαναδιαπραγματευθείς τις πιο δύσκολες σχέσεις σου και με τη βοήθεια του ήρωα να νικήσεις τους φόβους σου και να οραματιστείς ένα:

«Παραμύθι, παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι
βοήθησε κι εσύ να γένει όλη η γης αγαπημένη».

(Ξυλούρης, *Το Παραμύθι*)

Και έζησαν αυτοί καλά, κι εμείς καλύτερα...

Ιωάννης Ζήνδρος

Ψυχολόγος, Κλινικός Συντονιστής

Οικοτροφείο «Νέα Αρχή»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Στα παραμύθια η ψυχή διηγείται την ιστορία της»

Καρλ Γιουνγκ

Η ιδέα αυτής της δράσης προέκυψε από τη συνεργασία μας με το Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» της Εταιρείας Προαγωγής Ψυχικής Υγείας Ηπείρου Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η.

Τα εργαστήρια αφήγησης και μυθοπλασίας που διοργανώθηκαν με τα μέλη της «Σκυτάλης» ήταν τόσο δημιουργικά και διασκεδαστικά και οι ιστορίες που διαμορφώθηκαν μας ικανοποιούσαν τόσο πολύ, που μας δημιουργήθηκε η ανάγκη να τις μοιραστούμε με τον έξω κόσμο.

Σ' αυτό το βιβλίο παρουσιάζονται ιστορίες και παραμύθια που εμπνέυστηκαν άνθρωποι με ψυχική νόσο και δημιουργήθηκαν στα εργαστήρια αφήγησης και μυθοπλασίας, τα οποία υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της δράσης: «Ιστορίες της ψυχής μας - Αφηγηματική τέχνη και ψυχική υγεία».

Η δράση υλοποιήθηκε με δωρεά από το Κοινωφελές Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου - ΚΙΚΠΕ, στο πλαίσιο του προγράμματος «Σημεία Στήριξης» που συγχρηματοδοτούν οκτώ κοινωφελείς οργανισμοί.

Τη δράση και τα εργαστήρια υλοποίησε και ολοκλήρωσε ο φορέας «Αφηγήματα Αστική Εταιρεία Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα “Αδράχτι”», με συντονίστρια την αφηγήτρια Μαρία Μαχαίρα.

Ιστορίες της ψυχής μας

Τα εργαστήρια υλοποιήθηκαν σε συνεργασία με φορείς που προάγουν την ψυχική υγεία στην Ήπειρο, και συγκεκριμένα με την Εταιρεία Προαγωγής Ψυχικής Υγείας Ηπείρου Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η. και την Tact Hellas (Training And Consultation Today in Hellas).

Ένας από τους στόχος του προγράμματος ήταν οι ιστορίες, τα παραμύθια, η δημιουργική γραφή και η μυθοπλασία να αποτελέσουν έναυσμα και αφορμή για τους ανθρώπους με ψυχική νόσο ώστε να αφηγηθούν, να εκφραστούν, να δημιουργήσουν, να μοιραστούν, να συνδεθούν, να αναπτύξουν νέες δεξιότητες γνωστικές και συναισθηματικές και να αλληλεπιδράσουν.

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν δύο ομάδες από τις εξής δομές:

Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η και Οικοτροφείο «Νέα Αρχή» Tact Hellas.

Η διάρκεια του προγράμματος ήταν έξι μήνες, και σ' αυτό το χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν δεκαεπτά βιωματικά εργαστήρια αφήγησης παραμυθιού δίωρης διάρκειας (συνολικά τριάντα τέσσερις ώρες) με το Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» της Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η. και δώδεκα ωριαία βιωματικά εργαστήρια αφήγησης παραμυθιού με το Οικοτροφείο «Νέα Αρχή» Tact Hellas.

Συνολικά πραγματοποιήθηκαν σαράντα έξι ώρες εργαστηρίων και συμμετείχαν σαράντα πέντε άτομα.

Στο βιβλίο αυτό θα βρείτε συνολικά δέκα ιστορίες. Δύο ατομικές ιστορίες, τρεις ιστορίες που προέκυψαν από τη συνεργασία μικρών ομάδων (τεσσάρων έως έξι ατόμων) και πέντε συλλογικές ιστορίες που προέκυψαν από τη συνεργασία ολόκληρων των ομάδων (δέκα έως δεκαπέντε ατόμων).

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΠΙΔΡΑΣΗ

Το λαϊκό παραμύθι είναι μια φανταστική ιστορία που συμβαίνει κάπου και κάποτε και έχει καταφέρει να επιβιώσει διαχρονικά. Οι ήρωες των παραμυθιών κινούνται στον κόσμο του μαγικού και του υπερφυσικού. Το λαϊκό παραμύθι είναι μια «λαϊκή ή έντεχνη φανταστική διήγηση υπερφυσικών πράξεων, θαυμαστών ιστοριών, που δεν προβάλλονται ως αληθινές και που αποσκοπούν στην τέρψη των ακροατών» (Ακριτόπουλος, 2013).

Όπως αναφέρουν οι Μπόλτε και Πόλιβκα, σχολιαστές των παραμυθιών των αδελφών Γκριμ, «παραμύθι εννοούμε μια ανώνυμη λαϊκή διήγηση που έχει δημιουργηθεί με ποιητική φαντασία και λιτότητα. Είναι εμπνευσμένη από τον ονειρικό κόσμο του μαγικού, είναι μια ιστορία του θαύματος που δεν εξαρτάται από τους όρους της πραγματικής ζωής και την ακούνε με ευχαρίστηση μεγάλοι και μικροί, έστω και αν δεν είναι πιστευτή» (Αυδίκος 1997, σ. 33. Παρατίθεται σε: Αθανασέκου Μ. και Μερτζάνη Α., 2017).

Για τον Γεώργιο Μέγα, «τα παραμύθια έχουν σκοπό να τέρψουν τον ακροατή και χαρακτηρίζονται από το έντεχνο της διήγησης, στη δε πλοκή πρόσωπα και ζώα κινούνται στον κόσμο του μαγικού και του φανταστικού» (Μέγας Γ. Α., 1967).

Σχετικά με το λαϊκό παραμύθι και τον παρηγορητικό του λόγο, ο Μερκελς αναφέρει: «Η πραγματικότητα της ζωής με την απράβαστη και σκληρή νομοτέλειά της μας καταθλίβει και λαχταράμε να ζήσουμε κάποτε και δίχως αυτήν, πλάθοντας μύθους» (Μερκελς, 2001).

Ο λόγος του λαϊκού παραμυθιού είναι προφορικός, απλός, κατανοητός, ονειρικός, σαγηνευτικός, συμβολικός, λυτρωτικός και παρηγορητικός. Η λέξη παραμύθι (παρά + μύθος) συνδέεται με την παραμυθία, δηλαδή την παρηγορία. Συνδέεται με το ρήμα παραμυθούμαι, που στην αρχαία ελληνική γλώσσα το συναντάμε με διαφορετικές έννοιες όπως: προτρέπω, ενθαρρύνω, ανακουφίζω, παρηγορώ, καταπραΰνω. Πολύ αργότερα η λέξη έλαβε και τη σημασία της φανταστικής ιστορίας, η οποία αποσκοπούσε στο ίδιο αποτέλεσμα (Μερακλής, 1974 σ. 62-74. Παρατίθεται σε: Αθανασέκου Μ. και Μερτζάνη Α., 2011).

«Τα παραμύθια έγιναν το μέσο με το οποίο οι απλοί άνθρωποι είχαν την ευκαιρία να νιώσουν ανακούφιση και “παραμυθιαν” από τα ασήκωτα βάρη της βιοτικής μέριμνας, να διασκεδάσουν και να νιώσουν χαρά, καθώς επίσης και να δραπετεύσουν από τα όρια της στείρας καθημερινότητας της κοινωνίας στην οποία ζουν» (Μαλαφάντης 2011. Παρατίθεται σε: Αθανασέκου Μ. και Μερτζάνη Α., 2017).

Σ’ αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι αρχικά τα παραμύθια ήταν φτιαγμένα για ενήλικες και όχι για παιδιά. Το λαϊκό παραμύθι, με τρόπο απλό, μας μιλάει για τα πιο δύσκολα της ζωής. Αναφέρεται στον έρωτα, τον θάνατο, την απώλεια, την οδύνη. Με τον συμβολικό του λόγο, μας μιλάει για τη μετάβαση στην ωριμότητα, τη συναισθηματική ολοκλήρωση και την αυτονόμηση. Με τον λόγο του μας διδάσκει πως στη ζωή μπορούμε να είμαστε νικητές.

Η θεραπευτική αξία του παραμυθιού έγκειται στον συμβολικό του λόγο και στον τρόπο με τον οποίο μας αποκαλύπτει την εσωτερική μας φύση. Τα παραμύθια, με τη γλώσσα των συμβόλων, αναπαριστούν ένα ασυνείδητο περιεχόμενο. Η μη ρεαλιστική φύση τους, μας καθιστά εμφανές ότι αυτό που ενδιαφέρει στα παραμύθια είναι οι εσωτερικές διεργασίες που συντελούνται στο άτομο, και όχι οι πληροφορίες για τον εξωτερικό κόσμο (Μπέτελχαϊμ, 1995).

Κατά τον Μπέτελχαϊμ, στο βιβλίο του *Η γοητεία των παραμυθιών*, το παραμύθι έχει θεραπευτική αξία γιατί οι άνθρωποι βρίσκουν μέσα σε αυτό τη δική τους λύση αναλογιζόμενοι τι υπαινίσσεται η ιστορία για εκείνους και τις εσωτερικές συγκρούσεις που μπορεί να βιώνουν εκείνη τη στιγμή στη ζωή τους (Μπέτελχαϊμ, 1995).

Ο Μπέτελχαϊμ αναφέρει ότι η ψυχανάλυση δημιουργήθηκε για να κάνει τον άνθρωπο ικανό να αποδεχτεί την προβληματική φύση της ζωής,

χωρίς να ηττηθεί από αυτήν ή να τραπεί σε φυγή από την πραγματικότητα. Τα παραμύθια κατορθώνουν να μεταδώσουν ποικίλες μορφές αυτού του μηνύματος, λένε δηλαδή ότι «ο αγώνας εναντίον σοβαρών δυσκολιών στη ζωή είναι αναπόφευκτος, είναι ουσιαστικό κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης, όμως αν κανείς δεν λιγοψυχήσει και αντιμετωπίσει απτόητος απρόσμενες και συχνά άδικες δοκιμασίες, τότε κυριαρχεί σε όλα τα εμπόδια και στο τέλος αναδεικνύεται νικητής» (Μπέτελχαϊμ, 1995).

Τα παραμύθια είναι απελευθερωτικά «γιατί ελευθερώνουν μέσα μας ό,τι πάει να στοιχειώσει κι από το σιοτάδι της λήθης, της ενοχής και της πίκρας, το βγάζουν στο φως» (Λαμπρέλλη, 2010).

Ενώ οι Αθανασέκου και Μερτζάνη μάς λένε ότι «το παραμύθι λειτουργεί σε πολλαπλά επίπεδα δημιουργώντας οπτικές προσέγγισης που διευρύνουν την αντίληψη της πραγματικότητας και του ίδιου του εαυτού. Είναι ένα πολυδιάστατο εργαλείο στο οποίο συγκεντρώνονται παιδαγωγικές ποιότητες και τέχνη» (Αθανασέκου Μ. και Μερτζάνη Α., 2017).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτή την εισαγωγή θα προσπαθήσω να εξηγήσω τον τρόπο με τον οποίο δουλέψαμε με τις ομάδες, και την εμπειρία που αποκομίσαμε από τη συνεργασία μας.

Η παρουσία μας στον χώρο της ψυχικής υγείας ξεκίνησε πριν από λίγα χρόνια. Σε αυτά τα χρόνια συνεργαστήκαμε και με τους δύο παραπάνω φορείς διεξάγοντας στις δομές τους βιωματικά εργαστήρια αφήγησης παραμυθιού και μυθοπλασίας. Η αρχική σκέψη ήταν τα εργαστήρια αφήγησης να προσφέρουν στους ενοίκους των οικοτροφείων μια διασκεδαστική και ευχάριστη δραστηριότητα.

Για τα μέλη του Κέντρου Ημέρας «Σκυτάλη» σκοπός και στόχος των εργαστηρίων ήταν η βελτίωση των δεξιοτήτων της επικοινωνίας και της έκφρασής τους. Στη διαμόρφωση και διαφοροποίηση του προγράμματος των εργαστηρίων, καθοριστικοί παράγοντες υπήρξαν οι ικανότητες, οι δεξιότητες καθώς και η λειτουργικότητα των μελών των ομάδων, δεδομένου ότι διέφεραν από δομή σε δομή.

Προσωπικός μου στόχος, αλλά και ελπίδα, ήταν οι άνθρωποι που παλεύουν με την ψυχική νόσο να επωφεληθούν από τη θεραπευτική επίδραση των λαϊκών παραμυθιών και ταυτόχρονα το παραμύθι να αξιοποιηθεί ώστε να αποκτήσουν νέες ικανότητες και δεξιότητες ή να ενδυναμώσουν και να αναπτύξουν τις ήδη υπάρχουσες.¹ Άλλωστε, ξέρουμε πως τα πολλαπλά ερεθίσματα που δίνουν τα παραμύθια και η διαδικασία της αφήγησης βοηθούν στο να συντελεστούν τα παραπάνω αλλά και στο

¹ Οι τεχνικές της αφήγησης μπορούν να συμβάλλουν από την ενεργοποίηση ποικίλων ψυχολογικών διεργασιών, όπως η φαντασία, η μνήμη, η προσοχή έως και τη διεύρυνση της ενεργητικής κοινωνικό-ηθικής δεκτικότητας του ακροατή (Πουρκός, 2010).

να καλλιεργηθούν και να αναπτυχθούν και τα οκτώ είδη νοημοσύνης που διαθέτει ο άνθρωπος: η λεκτική, η σωματική, η συναισθηματική, η λογικό-μαθηματική, η χωροταξική, η διαπροσωπική, η φυσιογνωμική και η μουσική-ρυθμική νοημοσύνη (Πελασγός Σ., 2008).

Τα εργαστήρια, στο ξεκίνημά τους, περιείχαν αφηγήσεις λαϊκών παραμυθιών με τη συνοδεία μουσικής και η διάρκειά τους ήταν μία ώρα. Σε πολύ λίγο χρόνο όμως αντιληφθήκαμε ότι ανάμεσα στις αφηγήσεις θα έπρεπε να υπάρχουν διαλείμματα έτσι ώστε τα μέλη των ομάδων να ξεκουράζονται από τη συνεχή τους συγκέντρωση στη ροή των παραμυθιών. Τον τρόπο μας τον έδειξαν οι ίδιοι, ειδικά στις δομές των οικοτροφείων, όπου πολλές φορές με το άκουσμα της μουσικής και των τραγουδιών, που υπήρχαν ανάμεσα από τις αφηγήσεις των παραμυθιών, οι συμμετέχοντες σηκώνονταν με την πρόθεση και την επιθυμία να χορέψουν. Εντάξαμε λοιπόν στο πρόγραμμα το δημοτικό τραγούδι και τους παραδοσιακούς χορούς.

Μ' αυτόν τον τρόπο δίναμε ένα δομημένο διάλειμμα σωματικής εκτόνωσης ανάμεσα στις αφηγήσεις παραμυθιών ενώ ταυτόχρονα ο χορός πρόσφερε στους συμμετέχοντες διασκέδαση και χαρά. Δύο ακόμη πλεονεκτήματα της χρήσης των παραδοσιακών χορών, ήταν ότι έδινε σε όλους τη δυνατότητα να συμμετέχουν, ανεξάρτητα από τη λειτουργικότητά τους, όπως επίσης τους έδινε κίνητρο να παραμείνουν στην ομάδα και να παρακολουθήσουν τις αφηγήσεις όλων των παραμυθιών.

Το πρόγραμμα λοιπόν των εργαστηρίων για τις δομές των οικοτροφείων δημιουργήθηκε ως εξής: Αφήγηση παραμυθιού, τραγούδι και χορός εναλλάξ. Η διάρκεια των εργαστηρίων ήταν περίπου μια ώρα και τα παραμύθια που αφηγούμασταν ήταν τρία με τέσσερα σε κάθε εργαστήριο ανάλογα με το μέγεθος και τη διάρκειά τους.

Στην πορεία, όταν οι συμμετέχοντες κατανόησαν το πρόγραμμα και τα ζητούμενα του εργαστηρίου, το ακολουθούσαν με ευκολία και το περίμεναν με χαρά.

Εμπιστοσύνη

Εκτός όμως από τη χαρά και τη διασκέδαση που προσφέραμε μέσω των παραμυθιών, η προσωπική μου αγωνία ως αφηγήτρια και ως συντονίστρια των εργαστηρίων ήταν πώς θα καταφέρω να μεταφέρω τα παραμύθια και τον θαυμαστό κόσμο τους, ώστε το άκουσμά τους να λειτουργήσει αφενός παρηγορητικά, λυτρωτικά και θεραπευτικά και αφετέρου εκπαιδευτικά.

Ιστορίες της ψυχής μας

Για να επιτελεστούν όλα τα παραπάνω και να ωφεληθούν οι συμμετέχοντες από τα σπουδαία δώρα των παραμυθιών και της αφήγησης, θα έπρεπε να με ακούσουν, να με κοιτάζουν, να με παρακολουθήσουν, να μου μιλήσουν και να με εμπιστευτούν. Και ο δρόμος για να συμβούν όλα αυτά ήταν ένας και μοναδικός: να τους κατανοήσω, να τους ακούσω πραγματικά, να τους μιλήσω, να τους συναισθανθώ και να τους εμπιστευτώ πρώτα εγώ.

Στον μαγικό χώρο και χρόνο των παραμυθιών ήθελα να συνυπάρχουμε ισότιμα και ισάξια και να στεκόμαστε πάντα, όπως και οι ήρωες των παραμυθιών, από την πλευρά του φωτός. Αυτός ήταν και ο λόγος που σε όλη αυτή την πορεία δεν ζητούσα ποτέ να μάθω την προσωπική τους ιστορία. Ακόμη και σήμερα, ύστερα από τόσα χρόνια, δεν τη γνωρίζω. Δεν ήθελα να στέκομαι μπροστά τους προϊδεασμένη. Δεν ήθελα να συνδέω τα σχόλια, τα λόγια και τις εικόνες που έφτιαχναν με την προσωπική τους ιστορία. Αυτό θα με έκανε να αισθάνομαι αμήχανα. Θα ήταν για μένα σαν να κρυφοκοιτάζω μέσα στην ψυχή τους και να βλέπω πράγματα που εκείνοι δεν ήθελαν να πουν, να μοιραστούν ή να φέρουν στο φως. Προτίμησα, και θεώρησα ηθικό, να διαχειριστώ όσα ήταν πρόθυμοι να φέρουν στη δράση της αφήγησης και όσα έφερναν να βρίσκουν τη θέση τους στον χώρο των παραμυθιών που είναι μαγικός και λυτρωτικός.

Στεκόμουν απέναντί τους πάντα με θετική σκέψη, με σεβασμό και χωρίς ποτέ να αποδοκιμάζω, να λογοκρίνω, να απορρίπτω τις σκέψεις τους ή τον τρόπο με τον οποίο συμμετείχαν στη δράση της ομάδας.

Αυτή η στάση μου δημιούργησε μέσα στον χρόνο μια σχέση βαθιάς αγάπης και εμπιστοσύνης. Κάθε φορά που πήγαινα έβλεπα στα μάτια τους τη χαρά, και έφευγα πάντα γεμάτη απ' όλα όσα μου πρόσφεραν εκείνοι με τη γενναιοδωρία τους.

Επικοινωνία

Στην προσπάθειά μου λοιπόν να επικοινωνήσω με τα μέλη των ομάδων και να διαπιστώσω αν με ακούν και κατά πόσο μπορούν να παρακολουθήσουν την πλοκή της ιστορίας που αφηγούμουν, άρχισα σιγά σιγά να τους ζητώ να συμμετέχουν στη διαδικασία της αφήγησης με όποιον τρόπο πίστευα πως θα μπορούσαν να το κάνουν, είτε λεκτικά είτε κινητικά.

Για παράδειγμα, στις αφηγήσεις των κλιμακωτών παραμυθιών², τα οποία αφηγούμαι προσθέτοντας συνήθως επαναλαμβανόμενα κινήματα μοτίβα, τους παρότρυνα να συμμετέχουν αφήνοντας κενά στη ροή του λόγου μου και κάνοντας παύσεις στην αφήγηση. (Για κλιμακωτά παραμύθια προσφέρονται, γιατί εμπεριέχουν από μόνα τους τον ρυθμό και την επανάληψη). Με χαρά διαπίστωνα κάθε φορά πως τα μέλη των ομάδων συμμετείχαν κινήματα αλλά και πρόθυμα συμπλήρωναν τα κενά της αφήγησης ή απομνημόνευαν τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα του παραμυθιού και τα επαναλάμβαναν μαζί μου.

Άλλες φορές, κατά την αφήγηση των μαγικών παραμυθιών³ ζητούσα να συμπληρώσουν στην πλοκή τις περιγραφές των ηρώων (εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά) ή των αντικειμένων ή των τόπων που εκτυλισσόταν η ιστορία του παραμυθιού, ζητώντας τους ουσιαστικά να συμμετέχουν με καθημερινές γνωστικές δεξιότητες. Διαδικασία που ακούγεται εύκολη, αλλά για τα μέλη των ομάδων δεν ήταν ούτε εύκολη ούτε αυτονόητη, διότι για να συμμετάσχουν σ' αυτή θα έπρεπε να κινητοποιήσουν, να θυμηθούν, να ανασύρουν μνήμες και να συγκροτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αν δεν είχαν χαθεί από την πορεία τους στην ψυχική νόσο, στα μάτια μου φαινόταν τουλάχιστον αδρανείς.

Κάθε φορά λοιπόν που τα κατάφεραν, με τη δική μου παρότρυνση, η χαρά και η ικανοποίησή μου ήταν πολύ μεγάλη. Εγώ είχα καταφέρει να με παρακολουθήσουν και να τους μεταδώσω το παραμύθι και όσα συνεπάγονταν αυτού, και εκείνοι είχαν καταφέρει να κινητοποιήσουν πλήθος των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων τους.

Έτσι, επέμενα να απευθύνομαι και να παρακινώ ακόμη και τους ανθρώπους που κάθονταν μαζί μας στην ομάδα αλλά φαινόταν αποσυρμένοι, προκειμένου να ενταχθούν στη δράση της αφήγησης. Απευθυνόμουν ακόμη και σ' εκείνους που είχαν ελάχιστο λόγο ή δεν είχαν καθόλου, χωρίς πραγματικά να ξέρω τι θα συμβεί.

²Τα κλιμακωτά παραμύθια είναι τα παραμύθια όπου η δράση των ηρώων είναι αλυσιδωτή και εκτυλίσσεται κλιμακωτά. Το πιο γνωστό μας παραμύθι από αυτή την κατηγορία είναι το *Ντίλι Ντίλι*.

³Μαγικά ή μυθικά παραμύθια είναι τα παραμύθια όπου το μαγικό στοιχείο, οι μαγικοί βοηθοί και οι μαγικές λύσεις είναι παρούσες. Στα μαγικά παραμύθια εμφανίζονται δράκοι, γίγαντες, νεράιδες, μάγισσες κ.λπ.

Με έκπληξη, και αφού πέρασε αρκετός χρόνος που διεξάγονταν τα εργαστήρια και τα μέλη των ομάδων άρχισαν να με εμπιστεύονται, ανακάλυψα πως η προσπάθειά μου δεν έπεφτε στο κενό. Άρχισαν να συμμετέχουν με τον τρόπο που μπορούσαν, μονολεκτικά ή με έναν ήχο, μια λέξη ή ένα νεύμα, ή ακόμη και με μια ματιά ή μια κίνηση των χεριών. Και αυτό ήταν μια μικρή νίκη για όλους μας.

Με τον καιρό λοιπόν, ήξερα κι εγώ τι να περιμένω από εκείνους, έμαθα τον τρόπο με τον οποίο μπορούσαν να συμμετέχουν, επικοινωνούσα μαζί τους πιο εύκολα και σε κάθε μας εργαστήριο τους παραινούσα να συμμετέχουν όλο και πιο πολύ.

Παρακίνηση - Επιβράβευση - Επιβεβαίωση

Έχοντας λοιπόν γνωρίσει τα μέλη των ομάδων λίγο καλύτερα και έχοντας κατανοήσει τη δυναμική, τις δεξιότητες, τις δυνατότητες, τα ενδιαφέροντα και τις αδυναμίες τους, προσπαθούσα κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και κατά τις αφηγήσεις μου να εντάξω στην πλοκή των παραμυθιών εικόνες, ήρωες και λέξεις που καταλάβαινα ότι με κάποιον τρόπο τους αφορούν, έτσι ώστε να καταφέρω να τους κινητοποιήσω και να παροτρύνω τη συμμετοχή τους στη δράση της αφήγησης, φροντίζοντας πάντα να τους εμπλέξω με έναν τρόπο όχι πέρα των δυνατοτήτων και των ικανοτήτων τους –έτσι ώστε να το βιώνουν με θετικό τρόπο– και διαφοροποιώντας φυσικά το ζητούμενο από μέλος σε μέλος. Κάθε φορά που ένα μέλος εμπλεκόταν στη διαδικασία και συμμετείχε, το επιβράβευα με θετικά σχόλια.

Έτσι για παράδειγμα, από το μέλος της ομάδας που είχα καταλάβει ότι κατανοούσε μαθηματικές έννοιες ζητούσα να μετρήσει και να μου πει πόσα αβγά είχε η φωλιά του Τρυποφράχτη και πόσα έμεναν όταν ο ποντικός τού τα έτρωγε ένα ένα (Θάνου Α., *Ο Βασιλιάς των πουλιών*, 2016).

Από το μέλος της ομάδας που είχα καταλάβει ότι προέρχεται από αγροτική κοινωνία και κουλτούρα ζητούσα να μου δώσει την περιγραφή ενός τόπου –τα παραμύθια άλλωστε είναι γεμάτα από χωριά, δάση, εξωτερικούς χώρους και ζώα– ή να μου περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται κάποια αγροτική εργασία.

Όταν λοιπόν κάποιος από την ομάδα συμμετείχε απαντώντας, συμπληρώνοντας ή περιγράφοντας μας μια εικόνα ή μια διαδικασία, εισέπραττε προσωπική ικανοποίηση. Ταυτόχρονα, η δική του ευχαρίστηση μαζί με τη δική μου επιβράβευση αποτελούσαν παράδειγμα προς μίμηση και κίνητρο για τη συμμετοχή των υπόλοιπων μελών της ομάδας θέλοντας να βιώσουν κι εκείνοι τη θετική εμπειρία και τα θετικά συναισθήματα που προέκυπταν από αυτή.

Παρακινούσα ακόμη και μέλη της ομάδας με περιορισμένο γνωστικό επίπεδο και λεξιλόγιο να συμπληρώσουν την αφήγηση, ακόμα κι αν αυτό ήταν ένας απλός ήχος ή οι φωνές των ζώων που περιέχονταν στο παραμύθι που αφηγούμουν.

Άλλες φορές, ζητούσα από τα μέλη να δουλέψουν συλλογικά και να συμπληρώσουν μαζί μια εικόνα. Για παράδειγμα, στο παραμύθι της *Κοκκίνοσκουφίτσας* ζητούσα να μου πουν τι περιείχε το καλάθι που θα πήγαινε στη γιαγιά της ή αυτά που είδε και συνάντησε μέσα στο δάσος.⁴

Διαδικασία η οποία απαιτούσε αφενός να παρακολουθεί ο ένας τα λεγόμενα του άλλου, ώστε να μην επαναλαμβάνουν τα ίδια στοιχεία, και αφετέρου να κινητοποιήσουν τη σκέψη τους για να βρουν και να συμπληρώσουν στην πλοκή του παραμυθιού διαφορετικά στοιχεία και αντικείμενα.

Πάντα φυσικά όλα τα παραπάνω, οι εικόνες, τα αντικείμενα, οι φράσεις και τα σχόλια των μελών της ομάδας εντάσσονταν στην πλοκή της αφήγησης και στην ασφάλεια του παραμυθιού, και όλα όσα πρόσθεταν τα έβλεπαν και τα έπρατταν οι ήρωες των παραμυθιών.

⁴ Όταν δουλέψαμε το παραμύθι της *Κοκκίνοσκουφίτσας*, ο πιο εύκολος τρόπος για να τους εμπλέξω από την αρχή του παραμυθιού ήταν με την εξής ερώτηση: «Τι νομίζετε πως είχαν βάλει μέσα στο καλάθι που προοριζόταν για την άρρωστη γιαγιά, η μαμά και η Κοκκίνοσκουφίτσα». Τα μέλη συμπλήρωσαν το καλάθι λέγοντας πως έχει σούπα, κέικ, κουλουράκια και φρούτα. Με τον ίδιο τρόπο δουλέψαμε ρωτώντας τους, τι είδε και τι μπορεί να άκουσε η Κοκκίνοσκουφίτσα όταν μπήκε στο δάσος. Τα μέλη έφτιαξαν την εικόνα συμπληρώνοντας πουλιά και ζώα που ζουν στο δάσος καθώς και διάφορα είδη λουλουδιών. Έτσι, συμπλήρωσαν και την εικόνα του σπιτιού της γιαγιάς.

Σε όλη τη διαδικασία ήμουν πολύ προσεκτική στο να ακούω τις λέξεις, τις περιγραφές και τα σχόλια που έκαναν τα μέλη. Με ενδιέφερε επίσης το ύψος με το οποίο περιέγραφαν τις εικόνες και το συναίσθημα που υπήρχε πίσω από τα σχόλιά τους, ώστε να είμαι σε θέση να μπορώ να κατανοήσω και να επαναλάβω όσα μου είχαν πει (ενεργητική ακρόαση)⁵.

Έτσι, στο τέλος του εργαστηρίου αφηγούμουν ξανά ολόκληρη την ιστορία ή το παραμύθι που είχαμε δουλέψει, προσθέτοντας όμως στην αφήγηση και στην πλοκή όλα όσα είχαν προστεθεί, αλλάζει και ειπωθεί από την ομάδα.

Το άκουσμα μιας συγκροτημένης ιστορίας στην οποία αναγνώριζαν τα στοιχεία που είχαν πει ή προσθέσει οι ίδιοι, αφενός αποτελούσε για εκείνους την έμπρακτη επιβράβευση και επιβεβαίωση για το ορθό της σκέψης και του λόγου τους, δίνοντάς τους ικανοποίηση αλλά και κίνητρο για να συνεχίσουν να συμμετέχουν στα εργαστήρια, και αφετέρου είχε δημιουργηθεί μια νέα διατύπωση και ένας νέος τρόπος αφήγησης ενός γνωστού παραμυθιού.

Δημιουργικότητα - Έκφραση - Μυθοπλασία

Με την πάροδο του χρόνου, γνώριζα τα μέλη των ομάδων όλο και περισσότερο και αντιλαμβάνομαι όλο και καλύτερα τις δυνατότητες που είχαν σε ατομικό επίπεδο αλλά και τις διαφορετικές δυναμικές των ομάδων. Έτσι, κατά τη διάρκεια της αφήγησης διέκοπτα τη ροή της

⁵ Ενεργητική ακρόαση (Active Listening). Η ενεργητική ακρόαση αποτελεί μια πολυδιάστατη επικοινωνιακή δεξιότητα. Κατά την εφαρμογή της, ο ακροατής ακούει τον ομιλητή με αμέριστη προσοχή, χωρίς διακοπές, και προσπαθεί να συλλάβει το συνολικό νόημα όσων λέγονται: τα στοιχεία τόσο της λεκτικής όσο και της μη λεκτικής επικοινωνίας του ομιλητή. Για να επιτευχθεί η ενεργητική ακρόαση χρειάζεται συγκέντρωση στον ομιλητή ως ολόκλητο, άνευ όρων εκτίμηση και αποδοχή του και σεβασμό στις ιδιαιτερότητές του ως προς τον χρόνο που χρειάζεται για να ολοκληρώσει τις σκέψεις του. Δεν πρέπει να διακόπτεται για να γίνει ερμηνεία ή ολοκληρώση των απόψεών του σύμφωνα με τις απόψεις του ακροατή.

«Σύμφωνα με τον Carl Rogers, η ενεργητική ακρόαση περιλαμβάνει την προσεκτική ακοή για το συνολικό νόημα ("listening for total meaning") περιεχόμενο αλλά και συναίσθημα του μηνύματος, την ανταπόκριση στα συναισθηματικά στοιχεία και την προσοχή τόσο στα λεκτικά όσο και στα εξωλεκτικά στοιχεία της επικοινωνίας. Παράλληλα, ο ακροατής πρέπει να ελέγχει ότι έχει κατανοήσει σωστά όσα λέγονται». Harrison P, Cowen P, Burns T, Fazel M. Assessment. Κεφάλαιο στο: Harrison P, Cowen P, Burns T, Fazel M. *Shorter Oxford Textbook of Psychiatry*, 7th ed. Oxford Clarendon Str, Oxford, OX2 6DP, UK: Oxford University Press, 2018, σ.35-69. Παρατίθεται σε: Στεφάνου Α., «Η Ενεργητική Ακρόαση στην Ψυχιατρική Συνέντευξη: Εκπαιδευοντας Προπτυχιακούς Φοιτητές Ιατρικής. Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Κριτική Σκέψη και Ήπιες Δεξιότητες (Soft Skills) στις Βιοϊατρικές Επιστήμες"», Θεσσαλονίκη 2020.

ιστορίας και ζητούσα αυτή τη φορά λίγο πιο απαιτητικές παρεμβάσεις δίνοντάς τους περισσότερο χρόνο για να σκεφτούν τη δράση του ήρωα του παραμυθιού που αφηγούνται και να τη συμπληρώσουν ή να την αφηγηθούν κι εκείνοι.

Εκεί κάποιοι συμπλήρωναν τη δράση του ήρωα με μία μόνο λέξη ή έναν προσδιορισμό, και άλλοι, χρησιμοποιώντας τον ήρωα ως όχημα, έπλεκαν μια ολόκληρη σκηνή που ξέφευγε από την πλοκή του παραμυθιού, προσδίδοντας στον ήρωα, ακόμη και αν ήταν ζώο, ανθρωπίνες συνήθειες και συμπεριφορές, στοιχείο που έτσι κι αλλιώς συναντάμε στα λαϊκά παραμύθια, εκφράζοντας έτσι τελικά μέσα από τον ήρωα τις δικές τους επιθυμίες, τα δικά τους όνειρα, ακόμη και τους δικούς τους φόβους και αγωνίες.

Κάθε φορά που συνέβαινε αυτό ένοιωθα ότι ήταν μια σημαντική στιγμή, γιατί κατανοούσα πως μέσα από τον ήρωα και τον ασφαλή χώρο του παραμυθιού, τα μέλη κατάφεραν να εξωτερικευτούν και να εκφραστούν, αλλά και να φανταστούν και να δημιουργήσουν μια νέα σκηνή για το παραμύθι και μια νέα προσέγγιση της ιστορίας.

Οι ήρωες λοιπόν των παραμυθιών, ακόμη κι αν είναι ποντικοί, πουλιά, δέντρα, βασιλόπουλα, δράκοι ή βασιλοπούλες, φαίνεται πως έχουν αγωνίες, διλήμματα, ανησυχίες και επιθυμίες. Η μοναξιά, η συντροφικότητα, η σεξουαλική επαφή και η ερωτική επιθυμία ήταν θέματα που έφεραν συχνά με τα σχόλιά τους οι συμμετέχοντες στα εργαστήρια αφήγησης. Θέματα και έννοιες που θα συναντήσουμε και στις ιστορίες αυτού του βιβλίου.

Ειδικά το ζήτημα της σεξουαλικής επαφής και της ερωτικής επιθυμίας, αν και τους απασχολεί ιδιαίτερα, το έφεραν στην ομάδα με ντροπή και συστολή καθώς αποτελεί θέμα ταμπού. Όταν όμως έβλεπαν πως η αντίδρασή μου δεν ήταν αρνητική και ότι μπορούσαν να μιλήσουν και να εκφραστούν ελεύθερα, εκπλήσσονταν ευχάριστα.⁶

⁶ Στο παραμύθι *Ο ποντικός και η θγατέρα του* ένας βασιλιάς ποντικός γυρνάει όλο τον κόσμο για να βρει για τη θγατέρα του γαμπρό. Ψάχνει να βρει τον πιο σπουδαίο και τον πιο δυνατό. Στο τέλος καταφέρει και τον βρίσκει: ο πιο δυνατός απ' όλους είναι ένας ποντικός. Τους παντρεύει και ζουν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα. Όμως η ομάδα στην αφήγηση αυτού του παραμυθιού θέλησε να συνεχίσει την ιστορία και μετά το τέλος της. Έτσι ο ποντικός και η ποντινίνα παντρεύονται, περνούν την πρώτη τους νύχτα στο κρεβάτι, πηγαίνουν ταξίδι του μέλιτος σε διάφορα μέρη (επισκέπτονται εξωτικά νησιά, τρώνε και πίνουν τα καλύτερα, κολυμπούν, χορεύουν, διασκεδάζουν και τη νύχτα κοιμούνται αγκαλιά). Έπειτα, αποκτούν πολλά παιδιά και τότε ζουν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα. Μόνο όταν ειπώθηκαν αυτά που δεν έλεγε το παραμύθι, η ομάδα ένωσε πως η ιστορία ολοκληρώθηκε και το παραμύθι τελείωσε.

Ιστορίες της ψυχής μας

Μια κοινή δυσκολία των μελών των ομάδων ήταν να θυμηθούν και να αφηγηθούν ένα ολόκληρο παραμύθι μόνοι τους. Διαδικασία της αφήγησης η οποία έτσι κι αλλιώς είναι δύσκολη, καθώς πρέπει να συμμετέχουν και να συμβάλλουν ταυτόχρονα η μνήμη, ο λόγος, η ροή, η έκφραση και ο ρυθμός.

Κάθε φορά λοιπόν που τους ζητούσα να μου πουν ποιο παραμύθι είχαν αφηγηθεί την προηγούμενη φορά και ποιος θυμόταν να μου το πει, τα μέλη της ομάδας ενώ αδυνατούσαν ατομικά να θυμηθούν και να αφηγηθούν μια ιστορία, όταν δούλευαν ομαδικά, συμπλήρωναν τα κενά βοηθώντας ο ένας τον άλλον, καταφέροντας έτσι τελικά να ολοκληρώσουν την ιστορία.

Όταν συνειδητοποίησα τις δυσκολίες των ομάδων αλλά και τις ευκολίες τους, όταν δηλαδή αντιλήφθηκα σε βάθος τις διαφορετικές τους δυναμικές, άρχισα να αναρωτιέμαι αν θα μπορούσαμε στα εργαστήρια να δουλέψουμε με ασκήσεις μυθοπλασίας και να φτιάξουμε τις δικές μας ιστορίες, με τους δικούς μας ήρωες.

Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη».

Η εμπειρία

Στο Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη», η εξέλιξη της ομάδας και η πορεία των εργαστηρίων διαφοροποιήθηκε. Σ' αυτή τη διαφοροποίηση καθοριστικοί παράγοντες ήταν οι γνωστικές και εκφραστικές ικανότητες των μελών της ομάδας καθώς και η δυναμική της.

Η γνωριμία μας και το ξεκίνημα των εργαστηρίων αρχικά δεν διέφερε και πολύ από την προηγούμενη περιγραφή. Οι τρόποι προσέγγισης, επικοινωνίας και παρότρυνσης ήταν οι ίδιοι. Οι βασικές αρχές του σεβασμού και της αποδοχής των στοιχείων που συμπλήρωναν τα μέλη της ομάδας στην πλοκή των παραμυθιών, ίσχυαν κι εδώ. Ο διδακτισμός, η λογοκρισία και η απόρριψη δεν είχαν θέση στην ομάδα και στα εργαστήρια. Η ελευθερία της έκφρασης, η οποία οδηγεί στη χαρά, στο γέλιο και στη διασκέδαση, η επιβεβαίωση και η επιβράβευση συνεχίζουν να είναι σημαντικά στοιχεία των εργαστηρίων.

Η ενεργητική ακρόαση αποτελεί κι εδώ βασικό εργαλείο διαχείρισης όσων λέγονται από τα μέλη της ομάδας, αλλά και βασικό συστατικό της δημιουργικότητάς της. Από αυτή ολοκληρώνονται και συγκροτούνται οι νέες εκδοχές ή παραλλαγές των λαϊκών παραμυθιών και δημιουργούνται οι καινούριες ιστορίες και τα καινούρια παραμύθια.

Πριν από το νέο, το παλιό.

Μύηση και Μαθητεία.

«Μύηση είναι η αποκάλυψη μιας κρυμμένης αλήθειας»

(Λαμπρέλλη, 2010).

Για πολύ καιρό, εγώ έλεγα παραμύθια κι εκείνοι άκουγαν. Αφηγήθηκα αναρίθμητα παραμύθια, κι εκείνοι άκουσαν αναρίθμητες ιστορίες. Γευόμασταν μαζί αυτή τη γλυιά και ζεστή απόλαυση. Ταξιδεύαμε μαζί στον χώρο και στον χρόνο των παραμυθιών και βιώναμε μαζί με τους ήρωες τις εμπειρίες και τις περιπέτειές τους. Εγώ από τη θέση της αφηγήτριας, κι εκείνοι από τη θέση του ακροατή.

Βουτούσαμε μαζί στον άχρονο και μαγικό κόσμο των παραμυθιών, για να βρούμε το καλό και το κακό, και για να συναντήσουμε δράκους, πριγκίπισσες, βασιλόπουλα, πραματευτάδες, μάγισσες, λάμιες, στρίγγλες, καλικάντζαρους, ξωτικά, λύκους, λιοντάρια, βασιλιάδες, ήρωες έξυπνους ή κουτούς, αδύναμους και δυνατούς.

Τρέχαμε μαζί τους για να γλιτώσουμε, να σωθούμε, να προλάβουμε, να φτάσουμε, να νικήσουμε και να λυτρωθούμε. Συναισθανόμασταν τα διλήμματα των ηρώων, τις δυσκολίες τους, τις αποτυχίες και τις επιτυχίες τους. Βλέπαμε τις εικόνες, από τις οποίες τα παραμύθια είναι γεμάτες, και τις ζωντανεύαμε μέσα στην ψυχή μας.

Κι έτσι μαγικά, όπως είναι και τα παραμύθια, οι συμμετέχοντες βίωσαν, κατανόησαν και ενσωμάτωσαν τις εμπειρίες των ηρώων. Έμαθαν πως οι ήρωες μέσα στα παραμύθια έχουν να παλέψουν, να συγκρουστούν, να προσπεράσουν και να επιλύσουν πλήθος δοκιμασιών και προβλημάτων, μέχρι να καταφέρουν τον στόχο και τον σκοπό τους.

Τα μέλη της ομάδας έμαθαν πως στα παραμύθια υπάρχουν μαγικοί βοηθοί και πως το αδύνατο γίνεται δυνατό, πως στη δυσκολία και σ' αυτό που φαινόταν αδιέξοδο οι ήρωες πάντα έβρισκαν τη λύση και πάντα νικούσαν το κακό. Κατάλαβαν πως τα παραμύθια είναι πέρα από τη λογική, πως ο χώρος τους είναι ονειρικός και πως όλα μπορούν να συμβούν. Απολαμβάναμε και εισπράτταμε μαζί τη θεραπευτική επίδρασή τους.

Όμως μέσα από τις παύσεις, τις εναλλαγές στη ροή και τον ρυθμό του λόγου, τις εναλλαγές και διαφοροποιήσεις της έκφρασης, του ύφους και της μιμικής (τεχνικές της αφήγησης και δεξιότητες ενός παραμυθά), εκτός

του ότι οι ακροατές μου προσλάμβαναν τα συναισθήματα των ηρώων – τον φόβο, τη λύπη, τη χαρά και την αγωνία— την ίδια στιγμή μάθαιναν να συνδέουν την παύση, τη φωνή, τον ρυθμό, το ύφος του λόγου και την έκφραση με το αντίστοιχο συναισθηματικό ήρωα και την αντίστοιχη δράση και αντίδρασή του. Τα συνέδεαν με την πλοκή των παραμυθιών, την εμφάνιση του καλού και του κακού, την κορύφωση, την εξέλιξη και τη λύση τους. Σύνδεση η οποία υπήρξε πολύτιμο εργαλείο για τη μετέπειτα ανάπτυξη, σύνθεση και δημιουργία νέων ιστοριών.

Η κατανόηση και η σύνδεση όλων των παραπάνω έγινε με τρόπο εμπειρικό και βιωματικό. Έτσι, στις ασκήσεις μυθοπλασίας που ακολουθούσαν, όταν συντόνιζα την ομάδα με σκοπό τη δημιουργία μιας νέας ιστορίας, χρησιμοποιώντας όλες τις παραπάνω τεχνικές, εκείνοι έφτιαχναν στο μυαλό τους μια νέα εικόνα και απέδιδαν στον ήρωα και στην πλοκή της ιστορίας τις ανάλογες και αντίστοιχες δράσεις και αντιδράσεις του.

Διαισθάνονταν τότε ο ήρωας, και μαζί του και η ιστορία, βρισκόταν σε αδιέξοδο και τότε έπρεπε να κινητοποιήσουν τη σκέψη τους, να φανταστούν και να βρουν μια μαγική λύση –όπως και αυτές των παραμυθιών— πέρα από τον ρεαλισμό.

Με έναν φαινομενικά εύκολο και απλό τρόπο είχαν μυηθεί στον κόσμο των παραμυθιών και είχαν κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένα τα παραμύθια (σικηρές, μοτίβα, επαναλήψεις), την πλοκή τους, αλλά και τον ρόλο και τη δράση των ηρώων και των αντιηρώων.⁷ Είχαν

⁷Ένας από τους πιο σημαντικούς συντελεστές της ανάλυσης του λαϊκού παραμυθιού, ο Ρώσος ακαδημαϊκός Βλαδίμηρος Προπ, ήταν ο πρώτος που κατέγραψε τη δομή του στο έργο του *Μορφολογία του Παραμυθιού* (2009), απομονώνοντας τις περιφημες τριάντα μία λειτουργίες. Ερευνώντας μια ιδιαίτερα πλούσια συλλογή από ρωσικά λαϊκά παραμύθια, ο Βλαδίμηρος Προπ διαπίστωσε πως όλες οι ιστορίες περιείχαν τα ίδια επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Αυτό που άλλαζε ήταν τα ονόματα των ηρώων, οι καταστάσεις στις οποίες βρισκόνταν και η αλληλουχία των «ενεργειών των προσώπων» ή «λειτουργιών».

Οι τριάντα μία λοιπόν λειτουργίες τις οποίες κατέγραψε ο Ρώσος θεωρητικός, συνδυάζονται κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ώστε να σχηματίσουν ένα ξεχωριστό παραμύθι. Μια ιστορία μπορεί να χρησιμοποιεί λίγες, πολλές ή και όλες τις λειτουργίες, τις οποίες μπορεί να αναγνωρίσει κανείς και σε άλλα λογοτεχνικά είδη ή στο μοντέρνο παραμύθι. Αυτές σύμφωνα με το βιβλίο *Η Μορφολογία του Παραμυθιού* είναι: 1. Απουσία π.χ. ενός μέλους της οικογένειας. 2. Απαγόρευση που απευθύνεται στον ήρωα. 3. Παράβαση της απαγόρευσης. 4. Διερεύνηση από τον ανταγωνιστή των ενεργειών του ήρωα. 5. Εκχώρηση πληροφοριών στον ανταγωνιστή σχετικά με τον ήρωα. 6. Εξαπάτηση του ήρωα από τον ανταγωνιστή. 7. Συνενοχή του ήρωα λόγω εξαπάτησης. 8. Δολοφονία από τον ανταγωνιστή. 9. Μεσολάβηση (παράκληση ή εντολή στον ήρωα να φροντίσει για κάποια έλλειψη ή δυστυχία). 10. Έναρξη αντενέργειας από τον ήρωα. 11. Αναχώρηση του ήρωα από κάποιο τόπο. 12. Επέμβαση δωρητή ως βοήθεια προς

εμπαιδευτεί με βιωματικό τρόπο και είχαν κατακτήσει μια σπουδαία γνώση και μια εξίσου σημαντική δεξιότητα: αυτή της μυθοπλασίας.

Η δημιουργία των ιστοριών

Δουλέψαμε σε όλα τα πεδία της αφήγησης με στόχο την ανάπτυξη όλων των τεχνικών της: εικόνες, λόγος, έκφραση, ρυθμός, ύφος, μιμική και μυθοπλασία.

Εδώ όμως θα επικεντρωθώ μόνο στις ασκήσεις μυθοπλασίας που πραγματοποιήσαμε, από τις οποίες προέκυψαν οι ιστορίες και τα παραμύθια που θα διαβάσετε παρακάτω. Θα αναφέρω ενδεικτικά μερικές από τις ασκήσεις με τις οποίες ασχοληθήκαμε.

Με τις ασκήσεις μυθοπλασίας δουλέψαμε με διάφορους τρόπους και διαφορετικούς στόχους και σκοπούς. Δουλέψαμε με τα μέλη ολόκληρης της ομάδας, με μικρότερες ομάδες (τεσσάρων έως έξι ατόμων), σε ζευγάρια και ατομικά.

Οι ασκήσεις μυθοπλασίας αποδείχτηκαν πολύ διασκεδαστικές. Το πλαίσιο ήταν χαλαρό και παιγνιώδες. Τα μέλη μπορούσαν να εκφραστούν ελεύθερα, να διατυπώσουν την αυθόρμητη σκέψη τους, να φανταστούν και να αυτοσχδιάσουν. Το χιούμορ, τα αστεία και το γέλιο μάς συντροφέυαν πάντα κατά τη διάρκεια των ασκήσεων.

Ο λόγος των παραμυθιών είναι προφορικός, άμεσος και ζωντανός. Το να ονειρεύεσαι και να βιώνεις τις εικόνες από τις οποίες είναι γεμάτες τα παραμύθια και να τις ζωντανεύεις στο μυαλό σου θεωρώ πως είναι η πιο δύσκολη ικανότητα που πρέπει να κατακτήσει όποιος θέλει να εμπλακεί και να ασχοληθεί με την αφήγηση.

τον ήρωα. 13. Αντίδραση ήρωα προς τον δωρητή. 14. Εφοδιασμός του ήρωα. 15. Μετακίνηση του ήρωα προς άλλον τόπο. 16. Πάλη του ήρωα με τον ανταγωνιστή. 17. Στιγματισμός του ήρωα. 18. Νίκη του ήρωα έναντι του ανταγωνιστή. 19. Εξάλειψη δυστυχίας/ έλλειψης. 20. Επιστροφή του ήρωα. 21. Καταδίωξη του ήρωα. 22. Διάσωση του ήρωα από καταδίωξη. 23. Μη αναγνωρίσιμη άφιξη του ήρωα, ο οποίος καταφτάνει, μεταμφιέζεται ή αλλάζει εμφάνιση με μαγικό τρόπο. 24. Αβάσιμες απαιτήσεις προς τον ήρωα. 25. Δύσκολο πρόβλημα που δίνεται στον ήρωα. 26. Λύση του προβλήματος. 27. Αναγνώριση του ήρωα. 28. Ξεσπάσμα του ανταγωνιστή. 29. Μεταμόρφωση του ήρωα. 30. Τιμωρία του ανταγωνιστή. 31. Γάμος του ήρωα.

Ιστορίες της ψυχής μας

Με αυτή του την ικανότητα, ο παραμυθός καταφέρνει να μπαίνει μέσα στην ιστορία του και να τη βιώνει σαν να είναι αληθινή. Έτσι, κάθε φορά που την αφηγείται, ανακαλεί το βίωμα που έχει καταγράψει μέσα του κατά την επεξεργασία, και καταφέρνει τελικά να τη μεταδώσει στους ακροατές του.

Όσον αφορά το κομμάτι της μυθοπλασίας, θεωρώ πως αυτή η δεξιότητα μπορεί να σε μεταφέρει στον χώρο, τον χρόνο και τον τόπο στον οποίο εξελίσσεται μια ιστορία και να εμφανίσει μπροστά στα μάτια της φαντασίας σου, σχεδόν αυτόφωτα, τη δράση, τις ενέργειες των ηρώων και την πλοκή.

Έτσι, προσπαθήσαμε με την ομάδα να αναπτύξουμε αυτή τη δεξιότητα, μιας και τη θεωρώ πολύ σημαντική.

Εικόνες - Ασκήσεις

1. Μια λέξη και η περιγραφή της εικόνας.
2. Βλέπουμε τις εικόνες. Η άσκηση της φωτογραφίας.
3. Παιχνίδια με κάρτες εικόνων και ιστορία.
4. Βλέπουμε τον ήρωα. Η εικόνα του.

Στην πρώτη άσκηση, τους έδινα μια τυχαία λέξη, π.χ. καράβι, λουλούδι, δάσος, σπίτι. Στη συνέχεια τους ζητούσα να κλείσουν τα μάτια τους δίνοντάς τους λίγο χρόνο για να σκεφτούν τη λέξη και την εικόνα που τους έφερνε στο μυαλό. Έπειτα, καθένας περιέγραφε την εικόνα που είχε δει και είχε φανταστεί.

Για τον καθέναν η εικόνα ήταν διαφορετική. Για παράδειγμα, για κάποιον το καράβι αρμένιζε σε ήσυχα και καταγάλανα νερά, για κάποιον άλλον βρισκόταν νύχτα σε θαλασσοταραχή, και για άλλον ήταν φορητήγος που ταξίδευε τις θάλασσες και μετέφερε εμπορεύματα.

Η εικόνα που έφερνε στο μυαλό τους η λέξη λουλούδι, για άλλους μπορεί να ήταν ένα τριαντάφυλλο ανθισμένο μέσα στον χιονιά και για άλλους μια μαργαρίτα σε ηλιόλουστο λιβάδι. Αυτό ήταν για μένα αναμενόμενο. Ξέρουμε πως τα παραμύθια στο άκουσμά τους αφήνουν την ελευθερία στον ακροατή να δει, να φανταστεί και να βιώσει την ιστορία με όποιον τρόπο μπορεί και με όποιον τρόπο αντέχει συναισθηματικά. Για εκείνους όμως αποτέλεσε μια ευχάριστη συνειδητοποίηση του πόσο διαφορετικά μπορεί να βιώνει και να φαντάζεται ο κάθε άνθρωπος την ίδια λέξη.

Ακόμη, η περιγραφή της εικόνας και το μοίρασμά της με όλα τα μέλη της ομάδας, τους βοηθούσε στο να εμπλουτιστεί το λεξιλόγιο και τα εκφραστικά τους μέσα.

Η δεύτερη άσκηση είχε σκοπό να εμπεδώσουν τα μέλη της ομάδας τη δύναμη της εικόνας και πώς αυτή είναι καθοριστική για τη δημιουργία ιστοριών, καθώς και να εξελίξουμε όσα είχαμε αποκομίσει από την προηγούμενη άσκηση. Σ' αυτή την άσκηση, τους έδινα όχι μόνο μια λέξη, αλλά μία πιο σύνθετη πρόταση (εικόνα ή στιγμιότυπο) π.χ. έγινε ένα τροχαίο ατύχημα. Η οδηγία ήταν η εξής: Είστε φωτογράφοι και με ένα κλικ απαθανατίζετε τη σκηνή. Δείτε τη φωτογραφία σας. Τι βλέπετε;

Οι εικόνες και οι «φωτογραφίες» τους ήταν φυσικά κι εδώ για τον καθένα διαφορετικές. Όμως αυτή η άσκηση ήταν λίγο πιο απαιτητική από την πρώτη καθώς για να την περιγράψουν θα έπρεπε να συνδυάσουν τις λέξεις, τα αντικείμενα, τους ήρωες και τα χαρακτηριστικά τους, ώστε να καταφέρουν να τη συνθέσουν και να την αποδώσουν. Άλλωστε, μια φωτογραφία μπορεί να αποτελέσει από μόνη της μια ολόκληρη ιστορία.

Στην τρίτη άσκηση χρησιμοποιήσαμε ένα παιχνίδι καρτών (Story Party). Οι κάρτες ήταν εξήντα στον αριθμό και απεικόνιζαν ήρωες και ηρωίδες με διαφορετικές εκφράσεις προσώπου (συναίσθημα), ζευγάρια ηρώων καθώς και διάφορα αντικείμενα όπως και διάφορες τοποθεσίες (βουνό, θάλασσα, λιβάδι κ.λπ.).

Μοιράζαμε τις κάρτες με τυχαία σειρά. Ξεκινώντας από το πρώτο μέλος και την κάρτα που κρατούσε στα χέρια του, αρχίζαμε να δημιουργούμε μια ιστορία. Στη συνέχεια, το δεύτερο μέλος έπρεπε να συνδέσει την περιγραφή και τη δράση-συνθήκη που είχε δημιουργήσει το πρώτο μέλος με τη δική του κάρτα προσθέτοντας έτσι νέα στοιχεία στην εξέλιξη και στην πλοκή της ιστορίας. Το ίδιο συνέβαινε και με τα υπόλοιπα μέλη. Η άσκηση τελείωνε όταν είχαμε καταφέρει με τη βοήθεια των καρτών να ολοκληρώσουμε μια ιστορία με νόημα, αρχή, μέση και τέλος.

Αυτή η άσκηση βοήθησε τους συμμετέχοντες να κατανοήσουν πως ο συνδυασμός των εικόνων, οι περιγραφές και τα σχόλιά τους μπορούσαν να συνθέσουν μια ιστορία. Σταδιακά οι κάρτες αποσύρθηκαν, και οι ιστορίες πια μπορούσαν να συντεθούν από λέξεις.

Στην τέταρτη άσκηση το ζητούμενο ήταν να μπορέσουν τα μέλη της ομάδας να πλάσουν στο μυαλό τους ήρωες και ηρωίδες. Στις ιστορίες λοιπόν που σκιαριζόμασταν, τους ζητούσα να προσθέσουν στους ήρωες

Ιστορίες της ψυχής μας

και στις ηρωίδες τους εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά καθώς και διάφορες ιδιότητες που μπορεί να διέθεταν. Τα στοιχεία που πρόσθεταν και οι περιγραφές τους ολοκλήρωναν τον χαρακτήρα των ηρώων. Από τα χαρακτηριστικά που τους προσέδιδαν, ουσιαστικά απορρέουν και οι δράσεις καθώς και οι αντιδράσεις τους, διευκολύνοντάς μας έτσι τελικά στην εξεύρεση της πλοκής.

Μυθοπλασία - Ασκήσεις

1. Συνειρμικές ιστορίες.
2. Πέντε λέξεις, μια ιστορία.
3. Ατομικές ιστορίες.
4. Ασκήσεις έκφρασης: Λεκτικοί αυτοσχεδιασμοί.
5. Προετοιμασία παραμυθιού για αφήγηση.

Στην πρώτη άσκηση μυθοπλασίας, η ομάδα δούλεψε συλλογικά και συμμετείχαν όλα τα μέλη της ομάδας. Αυτή η άσκηση είναι η εξέλιξη του παιχνιδιού με τις κάρτες. Μόνο που τώρα δεν υπάρχουν κάρτες παρά μόνο οι λέξεις, οι προτάσεις και οι φράσεις των μελών. Ξεκινάει ο πρώτος λέγοντας μια λέξη, μια πρόταση ή μια φράση και ο επόμενος συνεχίζει με τη λέξη, φράση ή πρόταση που του έρχεται συνειρμικά στο μυαλό, συνδέοντάς τα με αυτά που έχουν ειπωθεί από τον προηγούμενο. Με το πέραςμα από το ένα μέλος στο άλλο, η ιστορία εξελίσσεται και ολοκληρώνεται.

Η άσκηση προχωράει γρήγορα, τα μέλη λένε αυθόρμητα αυτό που τους έρχεται στο μυαλό, και ο ένας συμπληρώνει τον άλλον αμέσως. Η ταχύτητα με την οποία γίνεται η άσκηση βοηθούσε τα μέλη να μην αυτολογοκρίνονται. Ο ρόλος μου στη διαδικασία ήταν να τους συντονίζω χρησιμοποιώντας συνδετικές λέξεις και κάνοντας παύση αμέσως μετά δίνοντάς τους τον λόγο. Η χρήση των συνδετικών λέξεων αποτελούσε ουσιαστικά το ερέθισμα ώστε να προσανατολιστεί η σκέψη τους σε μια πιθανή κατάσταση, γεγονός ή δράση του ήρωα, ώστε να αναπτυχθεί η πλοκή της ιστορίας και να ολοκληρωθεί.

Στη δεύτερη άσκηση μυθοπλασίας δουλέψαμε σε μικρές ομάδες των τεσσάρων ως έξι ατόμων. Τους έδινα πέντε τυχαίες λέξεις και τους ζητούσα να εμπνευστούν εικόνες από αυτές, να δημιουργήσουν μια ιστορία και να τις εντάξουν σ' αυτή. Ιστορίες που δημιουργήθηκαν από αυτή την άσκηση βρίσκονται σ' αυτό το βιβλίο.

Στην τρίτη άσκηση τα μέλη της ομάδας δούλεψαν σε ατομικό επίπεδο. Σ' αυτή την άσκηση τους δόθηκε σε έντυπο ένα γραπτό βοηθητικό πλαίσιο,⁸ το οποίο πήραν μαζί τους, για να το σκεφτούν και να το δουλέψουν εντός ομάδας, ατομικά.

Τα μέλη της ομάδας ήταν θετικά στο να συμμετέχουν στην άσκηση, και η προσπάθειά τους αξιέπαινη καθώς ο βαθμός δυσκολίας της ήταν αυξημένος. Στα εργαστήρια μέχρι εκείνη τη στιγμή δουλεύαμε κυρίως προφορικά (όπως είναι και ο λόγος των παραμυθιών) και συλλογικά. Ο γραπτός λόγος απουσίαζε, έτσι η εισαγωγή της γραφής αποτέλεσε για τα μέλη ένα νέο πεδίο έκφρασης και δημιουργικότητας.

Με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκαν μικρές ιστορίες (υπάρχει στο βιβλίο μία ενδεικτική) οι οποίες, αν και διέθεταν αρκετά από τα μαγικά στοιχεία των παραμυθιών, θα χρειαζόταν περισσότερη ανάπτυξη και στοιχεία εμπλουτισμού ώστε να εξελιχθούν και να ολοκληρωθούν.

Σχεδόν όλες οι ιστορίες που δημιουργήθηκαν από αυτή την άσκηση, πραγματεύονται το θέμα της μοναξιάς και της φιλίας. Τέλος, η συγκρότηση, ανάπτυξη και δημιουργία μιας ιστορίας από τα μέλη της ομάδας σε ατομικό επίπεδο μπορεί να αποτελέσει μελλοντικό στόχο των εργαστηρίων.

Στην τέταρτη άσκηση τα μέλη χωρίζονταν σε ζευγάρια και αφού διαλέγαμε μία σκηνή από ένα παραμύθι που είχα αφηγηθεί ή είχαμε διαβάσει, όπου οι ήρωες αλληλοεπιδρούσαν, τα δύο μέλη υποδύονταν τους ήρωες αυτούς, αναπτύσσοντας αυτοσχεδιαστικά τους διαλόγους, τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις τους.

⁸ Το πλαίσιο αυτό είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα. Οι λέξεις και οι φράσεις μπορούν να αλλάξουν και να αντικατασταθούν με άλλες.

Ήταν κάποτε ένας που ζούσε σε ένα

Όμως σε αυτό το ζούσε και μία που ήταν

Δεν γνώριζαν ο ένας την ύπαρξη του άλλου, ώπου μια μέρα

Και τότε

Και αποφάσισαν να

Όμως μια μέρα ξαφνικά όλα άλλαξαν, γιατί

Τότε εμφανίστηκε ένα που ήθελε να

Και όλοι συμφώνησαν να

Στο τέλος όλοι

Ιστορίες της ψυχής μας

Την ίδια άσκηση κάναμε και με τυχαία σενάρια, εμπνευσμένα από σκηνές - περιστατικά της καθημερινότητας (π.χ. είσαι στο σούπερ μάρκετ, περιμένεις στην ουρά στο ταμείο και κάποιος έρχεται και στέκεται μπροστά σου και σου παίρνει τη σειρά. Αναπτύξτε τον πιθανό διάλογο και την πιθανή αντίδραση). Τα μέλη με αυτή την άσκηση αποκτούσαν καλύτερη κατανόηση της ανάπτυξης ενός χαρακτήρα και ενδυνάμωναν τις εκφραστικές τους ικανότητες. Τέλος, η εκτέλεση της άσκησης υπήρξε πάντα για όλους μας χαλαρωτική και διασκεδαστική προσφέροντάς μας άφθονο γέλιο.

Στην πορεία, και αφού η ομάδα ανταποκρινόταν τόσο θετικά και συνεχώς προόδευε, αρχίσαμε να δουλεύουμε από κοινού ιστορίες και παραμύθια. Δουλεύαμε με αυτά τα παραμύθια με τον τρόπο που δουλεύουν οι αφηγητές προκειμένου να τα αφηγηθούν. Διαλέγαμε από κοινού ένα παραμύθι, το διαβάζαμε και το στήναμε σκηνή σκηνή μέχρι να ολοκληρωθεί.

Ο ρόλος του συντονισμού

Το πρόγραμμα που ακολουθούσαμε στα εργαστήρια ήταν ευέλικτο. Στις συναντήσεις μας είχα πάντα έναν γενικό σχεδιασμό - πλάνο που θα ακολουθούσαμε. Όμως πολλές φορές στη συζήτηση την οποία πάντα κάναμε στην έναρξη του εργαστηρίου, ανταλλάσسونτας τα νέα μας για την εβδομάδα που είχε μεσολαβήσει, τα μέλη έφερναν μέσω της συζήτησης διαφορετικά θέματα, που φαίνονταν ότι τους απασχολούσαν. Έτσι, ο σχεδιασμός του προγράμματος άλλαζε, και φρόντιζα να δουλέψω μαζί τους αυτά που έφερναν, επιλέγοντας το κατάλληλο παραμύθι.

Ο ρόλος μου ως συντονίστρια ήταν να τους παροτρύνω, να τους ενισχύω και να τους επιβραβεύω. Να τους ακούω προσεκτικά, να τους διευκολύνω και να συμπληρώνω τα κενά (πού, πότε, πώς και γιατί) που προέκυπταν στις ιστορίες που δημιουργούσαμε.

Φρόντιζα οι μικρότερες ομάδες ή τα ζευγάρια που δημιουργούνταν, ώστε να δουλέψουμε τις ασκήσεις μας, να διατηρούν τη δυναμική τους, υποβοηθώντας με αυτό τον τρόπο την αποτελεσματικότητά και τη δημιουργικότητά τους.

Αρχή μου κατά τη διεξαγωγή των εργαστηρίων και κυρίως κατά τη δημιουργία των παραμυθιών, ήταν και είναι πως όποια φράση πουν τα μέλη, όποια λέξη κι αν χρησιμοποιήσουν δεν την απορρίπτω. Ό,τι ειπωθεί

από εκείνους μπαίνει στην ιστορία, ακόμη κι αν η φράση τους κάποια φορά ήταν, «δεν ξέρω», «δεν μου έρχεται κάτι τώρα», «θα το σκεφτώ». Υπενθυμίζα συνεχώς στους συμμετέχοντες πως δεν υπάρχει λάθος φράση.

Στις συλλογικές και συνειρμικές ασκήσεις που είχαν σκοπό τη δημιουργία ιστοριών, το ύφος, ο ρυθμός και η χροιά της φωνής μου, σε συνδυασμό με τις συνδετικές λέξεις που χρησιμοποιούσα⁹ τους οδηγούσαν διαισθητικά στη διαμόρφωση της δράσης και της αντίδρασης των ηρώων, καθώς είχαν εμπεδώσει και κατακτήσει από τις συνεχείς αφηγήσεις μου, βιωματικά, τον τρόπο με τον οποίο εκτυλίσσονται οι ιστορίες και τα παραμύθια (λειτουργίες Προπ).

Η έναρξη της ιστορίας γινόταν πάντα με τη φράση: «Μια φορά κι έναν καιρό» ή με τη φράση: «Ήταν κάποτε ένας, μία, ένα». Ξέρουμε πως στην αφήγηση των παραμυθιών οι εναρκτήριες φράσεις τους, όπως «μια φορά κι έναν καιρό», «κάπου, κάποτε», σηματοδοτούν την έναρξη μιας ιστορίας, που συμβαίνει έξω από τον πραγματικό και βιωμένο κόσμο. Συμβαίνει δηλαδή κάπου, σε έναν χώρο που δεν γνωρίζουμε, και κάποτε, σε έναν χρόνο που επίσης μας είναι άγνωστος. Οι εναρκτήριες φράσεις εισάγουν τους ακροατές σε έναν χώρο και έναν χρόνο φανταστικό και μαγικό και τους μεταφέρει στον ασφαλή χωροχρόνο του παραμυθιού, όπου όλα μπορούν να συμβούν.

Οι εναρκτήριες φράσεις των παραμυθιών είναι η σύμβαση του παραμυθά-αφηγητή με το ακροατήριό του πως αυτό που θα σας πω είναι ψέμα, αλλά θα σας το πω σαν να είναι αληθινό. Άλλωστε, οι παραμυθάδες είναι οι μεγαλύτεροι ψευταράδες!

Σ' αυτή τη διαδικασία, ο συντονιστικός μου ρόλος ήταν αφηγούμενη την εναρκτήρια φράση, να τους εισάγω ως ακροατές στον μαγικό χωροχρόνο του παραμυθιού και την ίδια στιγμή, διακόπτοντας την αφήγησή μου και δίνοντάς τους τον λόγο, να τους μεταθέτω από τη θέση του ακροατή στη θέση του παραμυθά και παραμυθοποιού.

Στο τέλος των εργαστηρίων έβαζα σε τάξη και σειρά όλες τις σικηνές, τους ήρωες, τα χαρακτηριστικά τους, την πλοκή και την εξέλιξη της ιστορίας και την αφηγούμουν ολοκληρωμένη, επιστρέφοντας και παραδίδοντάς τους όσα εκείνοι μου είχαν παραδώσει.

⁹ Συνδέσμους όπως: και, κι, ούτε, μήτε, ουδέ, ή, είτε, όμως, ωστόσο, ενώ, αν, ώστε, άρα, επομένως, που, οπότε, όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, πριν, πριν να, μόλις, προτού, ώπου, ωστόσο, όσο που, όποτε, άμα, αν και, ενώ, μολονότι, μα, γιατί, επειδή, αφού, διότι αν, σαν, δηλαδή, μα, παρά, αλλά, μόνο.

Ευχαριστίες

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη εισαγωγή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους ανθρώπους που εργάζονται σε όλες τις δομές για την πολύτιμη βοήθεια που μου πρόσφεραν και συνεχίζουν να μου προσφέρουν. Υπήρξαν πάντα πρόθυμοι να βοηθήσουν και να υποστηρίξουν τη δράση συμμετέχοντας και συνεισφέροντας με την επιστημονική τους ιδιότητα και την πολύτιμη εμπειρία τους. Η συμβολή τους καθώς και η αμέριστη υποστήριξη τους υπήρξε καθοριστική για την έναρξη και την υλοποίηση των εργαστηρίων καθώς και για την πρόοδο και την εξέλιξη των ομάδων.

Συγκεκριμένα, ευχαριστώ το Δ.Σ. της Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η καθώς και τον επιστημονικά υπεύθυνο του Κέντρου Ημέρας «Σκυτάλη» Βάιο Περιογιάννη, ψυχίατρο.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τις Κωνσταντίνα Μπαλάφα και Βανέσα Φωτοπούλου, κοινωνικούς λειτουργούς, καθώς και την Έφη Πρόκου, νοσηλεύτρια, οι οποίες υπήρξαν πολύτιμα, καθοριστικά και αναπόσπαστα μέλη της ομάδας του Κέντρου Ημέρας «Σκυτάλη».

Επίσης, τον Ιωάννη Ζήνδρο, ψυχολόγο, κλινικό συντονιστή στο οικοτροφείο «Νέα Αρχή», και όλο το προσωπικό.

Ακόμη, το Κοινωνιφές Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου – ΚΙΚΠΕ και το Ίδρυμα Μποδοσάκη, ως συντονιστή του προγράμματος «Σημεία Στήριξης», για την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη που μας πρόσφεραν, ώστε να υλοποιηθεί η δράση.

Ευχαριστώ επίσης τον Αντώνη Καρασταμάτη, ο οποίος επιμελήθηκε τη μουσική συνοδεία των αφηγήσεων και το δημοτικό τραγούδι, τη Χαρά Γούλα για την επιμέλεια της εικονογράφησης και την εικονογράφηση, καθώς και τη Μαρίνα Βασιλειάδου για τη φιλολογική επιμέλεια των κειμένων.

Κυρίως όμως ευχαριστώ από καρδιάς τους ίδιους τους συμμετέχοντες στα εργαστήρια, για όσα μοιραστήκαμε και συνδημιουργήσαμε. Χωρίς αυτούς δεν θα είχε ύπαρξη και λόγο αυτό το βιβλίο.

Λίγα λόγια για την εικονογράφηση

Το άκουσμα των ιστοριών που γεννήθηκαν στα εργαστήρια αφήγησης, κατάρφεραν με έναν μαγικό τρόπο, τον τρόπο των παραμυθιών, να μου μεταφέρουν τους φόβους, τις αγωνίες και τις κρυφές επιθυμίες των ανθρώπων που τις δημιούργησαν.

Από τις δέκα ιστορίες «γεννήθηκαν» και δέκα εικόνες. Η επιλογή των σκηνών που εικονογραφήθηκαν άλλοτε ήταν μια κομβική στιγμή στην πλοκή της ιστορίας—όπως για παράδειγμα στον σταβλίτη η σκηνή όπου ο βασιλιάς μαζί με τον στρατό του ανακαλύπτει το ζευγάρι στην παραλία—και άλλοτε έγινε προσπάθεια για μια πιο συμβολική αποτύπωση της ιστορίας, όπως είναι για παράδειγμα ο γέρος και η γριά, όπου βλέπουμε το ζευγάρι μέσα σε μια χιονόμπαλα να απολαμβάνει τη συντροφικότητα που είχε στερηθεί τόσα χρόνια, αφήνοντας στην άκρη τις διαφορές και τους εγωισμούς του.

Στη διαδικασία της εικονογράφησης χρησιμοποιήθηκαν κάποια από τα σχέδια των συμμετεχόντων στα εργαστήρια, στα οποία έγινε ψηφιακή επεξεργασία και ενσωματώθηκαν στην τελική εικονογράφηση των ιστοριών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας αποτελεί το πανέμορφο μπλε φόρεμα που περιγράφεται εκτενέστατα στην αρχή της ιστορίας του ποντικού και της βασιλοπούλας, το οποίο είναι το κεντρικό στοιχείο της εικόνας, όπως και ο βασιλιάς στην ιστορία του σταβλίτη.

Το εξωτερικό περιβάλλον των εικόνων—βουνά, δέντρα, χωριά—είναι παρόμοια, γιατί οι ιστορίες εξελίσσονται στην ίδια παραμυθένια διάσταση, και όλες συνδέονται μεταξύ τους με κοινά στοιχεία, όπως το μαύρο πουλί ή το φεγγάρι που εμφανίζονται, ανεξάρτητα από την πλοκή, στην πλειοψηφία των εικόνων. Επίσης, οι ήρωες σε έξι ιστορίες φοράνε κόκκινα παπούτσια, τα οποία συμβολίζουν το ελεύθερο πνεύμα, τη σύνδεση με την ψυχή και τη δημιουργικότητα.

Φτάνοντας στο τέλος αυτού του παραμυθένιου ταξιδιού, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου για την ευκαιρία που μου δόθηκε να συμμετάσχω στην ολοκλήρωση αυτού του βιβλίου, προϊόν μιας πολύ σημαντικής δράσης για τους ανθρώπους με ψυχική νόσο.

Χαρά Γούλα
Εικονογράφος

ΓΙΑΤΙ Η ΑΓΑΠΗ ΟΛΑ ΤΑ ΝΙΚΑ

ΜΙΑ φορά κι έναν καιρό ήταν μια βασιλοπούλα που ζούσε σε μια πελώρια πολιτεία. Αυτή την πολιτεία τη λέγαν Βαθρακόμη. Σ' αυτή την πολιτεία όλοι οι άνθρωποι ζούσαν σε όμορφα πελώρια και λαμπερά αρχοντικά και τα πλούτη τους ήταν αμύθητα. Όμως στη βασιλοπούλα δεν άρεσαν τα πλούτη, τα παλάτια και τα λαμπερά αρχοντικά. Προτιμούσε να χάνεται στο υπέροχο δάσος που βρισκόταν έξω από την πολιτεία. Της άρεσε η ησυχία που έβρισκε εκεί. Της άρεσε η ηρεμία. Δεν ένιωθε καθόλου μοναξιά. Τα λουλούδια και τα ζώα του δάσους τής έκαναν συντροφιά.

Σ' εκείνο το δάσος υπήρχε κι ένα ποτάμι. Τα νερά του ήταν κρυστάλλινα και καθαρά. Πήγαινε καμιά φορά και καθόταν στην όχθη του ποταμού κι άκουγε τον ήχο του νερού που κυλούσε, και ο νους της ταξίδευε μακριά.

Κάθε φορά που έσκιυβε και καθρεφτιζόταν στα νερά, έκανε μέσα της μια ευχή:

«Ας ήταν να ξεπροβάλει μέσα από τούτα τα νερά ένα όμορφο παλινάρι και να με πάρει μακριά. Να με πάρει και να με οδηγήσει σε μέρη αλλιώτικα και μαγικά».

Μια μέρα, δεν πρόλαβε να τελειώσει εκείνη την ευχή, όταν είδε ξαφνικά τα ζώα του δάσους να τρέχουν. Σε μια στιγμή, είχαν όλα τους εξαφανιστεί. Ακόμη και τα πουλιά στα δέντρα σταμάτησαν να κελαιθούν κι οι πεταλούδες, που λίγο πριν πετούσαν και χόρευαν στα μάτια της μπροστά, έμειναν ακίνητες και μαρμαρωμένες πίσω από των δέντρων τα κλαδιά.

Σ' εκείνο το δάσος ζούσε ένας δράκος φοβερός και τρομερός. Όταν άνοιγε το στόμα του, από μέσα του πετάγονταν πελώριες φωτιές. Τα ζώα του δάσους όταν έβλεπαν τον δράκο να πλησιάζει, έτρεχαν γρήγορα τρομαγμένα να κρυφτούν. Η βασιλοπούλα μας όμως δεν το ήξερε αυτό.

Έτσι, εκείνη τη μέρα, όταν τον είδε μπροστά της ξαφνικά, τα πόδια της λύγισαν από τον φόβο και η καρδιά της άρχισε να χτυπάει δυνατά.

Όμως εκείνος την πλησίασε γρήγορα και με μια δρασκελιά στάθηκε δίπλα της και της είπε με απαλή φωνή:

«Όμορφη βασιλοπούλα μου, μη με φοβάσαι και δεν έχω σκοπό να σου κάνω κακό. Κάποτε ήμουν κι εγώ βασιλόπουλο, όμως μια μάγισσα κακιά έριξε πάνω μου τα μάγια της και μεταμορφώθηκα σε δράκο φοβερό και τρομερό. Από τα μάγια και τα ξόρκια της δεν βρίσκω τρόπο να ελευθερωθώ. Όλοι με φοβούνται και τρομάζουν όταν με δουν και τρέχουν μακριά, μα εγώ στ' αλήθεια ποτέ δεν θέλησα να κάνω το κακό».

Η βασιλοπούλα πήρε μια βαθιά ανάσα, κι όταν ο φόβος της ύστερα από λίγο την άφησε, τον κοίταξε καλά καλά και του είπε:

«Δράκε μου, θέλω πολύ να πιστέψω πως τα λόγια σου είναι αληθινά, μα για να γίνει αυτό θα πρέπει να μαζευτούν όλα του δάσους τα ζώα και τα πουλιά κι εσύ να τους ζητήσεις ευγενικά να σε συγχωρήσουν γι' αυτή σου τη συμπεριφορά. Τους έχεις, από ό,τι έχω καταλάβει, τρομάξει όλους φοβερά».

Κι ο δράκος συμφώνησε να κάνει ό,τι του είχε πει η βασιλοπούλα. Τότε εκείνη, με τη γλυκιά της τη φωνή, άρχισε να φωνάζει τα ζώα του δάσους και να τα καλεί.

Όταν τα ζώα άρχισαν σιγά σιγά να πλησιάζουν και την είδαν να στέκεται μαζί με τον δράκο, ξαφνιάστηκαν. Δεν ήξεραν τι να σκεφτούν.

Μα εκείνη με ήρεμη φωνή τους είπε τρυφερά:

«Νομίζω πως δεν πρέπει τον δράκο να τον φοβάστε πια. Δεν έχει κακό σκοπό, νομίζω πως έφαχνε απλώς για συντροφιά».

Τότε ο δράκος έστρεψε το κεφάλι του αλλού, άνοιξε το στόμα του, ξεχύθηκε άθελά του από μέσα μια φωτιά, μα είπε δυνατά:

«Ζητώ συγγνώμη αληθινή, δεν είχα καταλάβει πόσο είχατε φοβηθεί».

Από εκείνη την ημέρα ο δράκος δεν τρομάζε ποτέ κανέναν ξανά. Κι όταν ήταν να ανοίξει το στόμα του για να μιλήσει, πρόσεχε πολύ! Και τα ζώα του δάσους και τα πουλιά τού έκαναν συντροφιά.

Ιστορίες της ψυχής μας

Μα η παρέα της βασιλοπούλας ήταν η πιο σπουδαία, η πιο σημαντική. Συναντιόντουσαν στο δάσος καθημερινά, και η βασιλοπούλα ανακάλυψε πως η καρδιά του δράκου ήταν καλή και αγαθή, σαν μικρού παιδιού. Γι' αυτό και τον αγάπησε βαθιά.

Η βασιλοπούλα είχε πια καιρό να σταθεί πάνω από τα νερά του ποταμού και να κάνει εκείνη την ευχή.

Και μια μέρα που πήγε μαζί με τον δράκο στην όχθη του ποταμού, όταν έσκυψε και κοίταξε, είδε τον δράκο να στέκεται δίπλα της. Καθρεφτιζόντουσαν μαζί. Της φάνηκε πως ήταν τόσο ταιριαστοί! Ε, τότε κατάλαβε πως ο δράκος ήταν αυτός που περίμενε τόσον καιρό να εμφανιστεί! Ο δράκος ήταν το άλλο της μισό.

Και μόλις η βασιλοπούλα συνειδητοποίησε πόσο βαθιά ήταν η αγάπη της και πόσο αληθινή, τα μάγια λύθηκαν μεμιάς. Ο δράκος έγινε ξανά ένα βασιλόπουλο όμορφο και τρυφερό.

Την πήρε τη βασιλοπούλα τελικά και την πήγε μακριά σε μέρη μαγικά. Κι έζησαν πολλά χρόνια ευτυχισμένοι και μαζί. Γιατί η αγάπη όλα τα νικά!

Η ΞΙΠΑΣΜΕΝΗ

ΗΤΑΝ κάποτε μια όμορφη νεράιδα, που ζούσε στα γάργαρα νερά ενός ποταμού. Στον ίδιο ποταμό ζούσε κι ένα ψάρι χρυσαφένιο, πελώριο και μαγεμένο.

Η νεράιδα από την πολλή της ομορφιά είχε ξιπαστεί και κάθε φορά που καθρεφτιζόταν στα νερά του ποταμού, έλεγε:

«Εγώ είμαι η πιο όμορφη του κόσμου και σαν εμένα δεν υπάρχει άλλη καμιά!»

Το μαγεμένο ψάρι, που τη συναντούσε καθημερινά στου ποταμού τα γάργαρα νερά, την είχε ερωτευτεί. Να την πλησιάσει και να της μιλήσει όμως δεν τολμούσε. Μονάχα την κοιτούσε και τη θαύμαζε από μακριά.

Τούτο το ψάρι όμως, που όπως είπαμε ήταν μαγεμένο, τις νύχτες μεταμορφωνόταν τότε σε δράκοντα φοβερό και τρομερό και τότε σ' έναν μικροσκοπικό, ασήμαντο ποντικό.

Έτσι, τις νύχτες που γινόταν δράκος, έβγαινε από τα νερά της λίμνης, άνοιγε τα πελώρια φτερά του, πετούσε μακριά και έφτανε στον απέραντο ωκεανό. Και όταν έφτανε εκεί, βουτούσε μέσα στα νερά, γινόταν ψάρι ξανά και έβρισκε τα άλλα ψάρια που ήταν φίλοι του και του έκαναν συντροφιά. Τους μιλούσε για τον έρωτά του με τη νεράιδα, τους έλεγε τον πόνο του και τον καημό του.

Κι εκείνα τον άκουγαν και τον παρηγορούσαν, του έδιναν θάρρος και τον προέτρεπαν να της μιλήσει και να της εξομολογηθεί όλα όσα

αισθανόταν γι' αυτή. Και πες πες, οι φίλοι του τον έπεισαν, το πήρε απόφαση το ψάρι μας το χρουσαφένιο, να μιλήσει στη νεράιδα και να της μαρτυρήσει το μυστικό που του βασάνιζε την ψυχή.

Μια μέρα λοιπόν, που εκείνη στεκόταν στην όχθη του ποταμού, καθρεφτιζόταν και θαύμαζε την ομορφιά της, την πλησίασε και της είπε με τρεμάμενη φωνή:

«Νεράιδα μου γλυκιά, είσαι η πιο όμορφη του κόσμου και σ' αγαπώ πολύ. Θέλω να σε παντρευτώ!»

Εκείνη τον κοιτάζε και του είπε με απαξιωτική φωνή:

«Εγώ να παντρευτώ εσένα; Απορώ πως τόλμησες να το σκεφτείς αυτό! Εγώ είμαι η πιο όμορφη του κόσμου και αποκλείεται να παντρευτώ ένα ψάρι, κι ας είναι και χρυσό!»

Πληγώθηκε το ψάρι μας, δεν ήξερε τι να της πει, κι έφυγε για να μη δει εκείνη πόσο είχε πονέσει, πόσο είχε ντραπεί.

Και πέραγε ο καιρός, μα απ' το μυαλό του να τη βγάλει δεν μπορούσε, ήθελε να την παντρευτεί.

Και πήρε απόφαση μια μέρα να πάει να βρει μια μάγισσα γριά για να του δώσει συμβουλή.

«Βοήθα με, μάγισσά μου, και θα τρελαθώ. Απ' το μυαλό μου να τη βγάλω δεν μπορώ».

Κι εκείνη του είπε:

«Μη χολοσκάς και μην πικραίνεσαι. Βγάλ' τη απ' το μυαλό σου και άδεια μην προσπαθείς. Γιατί η νεράιδα η ξιπασμένη είναι ερωτευμένη με τον πιο όμορφο άντρα που υπάρχει στη γη. Είναι ερωτευμένη με του Χιονιά τον βασιλιά. Μα εκείνος έχει γυναίκα και παιδιά, και τη νεράιδα ούτε που την υπολογίζει ούτε που την κοιτά».

Το ψάρι μας το μαγεμένο, το ψάρι μας το χρουσαφένιο, έφυγε από τη μάγισσα με την καρδιά του πληγωμένη και την ψυχή του απελπισμένη. Απογοήτευση το σκέπασε και λύση στο πρόβλημά του δεν έβρισκε καμιά.

Οι φίλοι του, τα ψάρια του ωκεανού, του έλεγαν πως για να την κερδίσει, εκτός από τα γλυκόλογα που θα της πει, έπρεπε να βρει τρόπο η νεράιδα να θαμπωθεί.

Μα το ψάρι μας τρόπο δεν έβρισκε. Και πέραγε ο καιρός, και η καρδιά του βάραινε όλο και πιο πολύ. Σταμάτησε ν' απλώνει τα φτερά του, σταμάτησε να πετά και δράκοντας δεν ήθελε να γίνεται πια. Τις νύχτες μεταμορφωνόταν σε ποντικό και τριγυρνούσε στα δάση τα σκοτεινά.

Όσπου μια νύχτα, εκεί που τριγυρνούσε στο δάσος, έτσι ποντικός και μικροσκοπικός, έπεσε πάνω σε μια παρέα. Θησαυροκυνηγοί ήταν λέει αυτοί, σπουδαίοι και τρανοί. Έψαχναν τρόπο να βρουν για ν' ανασύρουν από τον ωκεανό έναν σπάνιο θησαυρό.

Κι έτσι όπως ήταν κρυμμένος ανάμεσα από τα κλαδιά, τους άκουσε να λένε πως μέσα στα σκοτεινά νερά του ωκεανού, εκεί που κανένας άνθρωπος να πλησιάσει δεν μπορεί, υπάρχουν κρυμμένα τα πιο πελώρια, τα πιο σπάνια, τα πιο θαυμαστά μαργαριτάρια που έχει ανθρώπου μάτι ποτέ δει. Τους άκουσε να λένε ακόμα πως όποια γυναίκα σταθεί μπροστά τους και τα δει, στ' αλήθεια δεν μπορεί παρά μονάχα να θαμπωθεί.

Και τότε εκείνος σαν άκουσε όλα αυτά, αναθάρρησε και η ελπίδα του ζωντάνεψε ξανά. Μεριάς, σε δράκοντα μεταμορφώθηκε και πέταξε μακριά, κι όταν έφτασε στου ωκεανού τα πιο βαθιά και πιο σκοτεινά νερά, βούτηξε δίχως δισταγμό και ανακάλυψε τον θησαυρό.

Την άλλη μέρα, όταν συνάντησε τη νεράιδα στα γάργαρα νερά, της είπε πόσο την αγαπά κι έπειτα της γέμισε την αγκαλιά με τα μαργαριτάρια τα αστραφτερά.

Θαμπώθηκε εκείνη, της ήρθε λιγοθυμιά. Κι όταν ζαλισμένη από των μαργαριταριών την ομορφιά έκανε να πέσει, το ψάρι μας το μαγεμένο, το ψάρι μας το χρυσαφένιο, την έπιασε αγκαλιά κι αμέσως τη φίλησε γλυκά.

Μα ωωω! Μόλις τα χείλη του ακούμπησαν τα δικά της χείλη, το ψάρι μας το μαγεμένο, το ψάρι μας το χρυσαφένιο, μεταμορφώθηκε σ' έναν όμορφο νέο, που όμοιό του δεν έχετε ξαναδεί. Σε έναν νέο πιο όμορφο, πιο ψηλό και πιο δυνατό κι απ' του Χιονιά τον βασιλιά.

Θαμπώθηκε τότε εκείνη διπλά, θαμπώθηκε στ' αλήθεια για τα καλά!

Είπε το «ναι». Παντρεύτηκαν, κι η ιστορία λέει πως έζησαν καλά.

Τώρα αν έπαψε να είναι η νεράιδα ψηλομύτα και ξιπασμένη, αυτό θα το ανακαλύψουμε και θα σας το πούμε άλλη φορά!

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

ΉΤΑΝ λέει κάποτε ένα μικρό αγόρι που το λέγανε Παύλο. Ο Παύλος ζούσε σ' ένα όμορφο χωριό. Εκείνο το χωριό ήταν χτισμένο στους πρόποδες ενός λόφου. Ήταν ηλιόλουστο και γεμάτο από δέντρα. Αυτό το χωριό είχε μια όμορφη πλινθόκτιστη πλατεία και μια όμορφη εκκλησία. Εκεί στην πλατεία υπήρχε κι ένας πελώριος πλάτανος και τα κλαδιά του ήταν γεμάτα με φωλιές από λογής λογής πουλιά.

Σ' εκείνη την όμορφη πλατεία, τα παιδιά όταν τελείωναν από το σχολείο, μαζεύονταν όλα για να παίξουν. Ο Παύλος όμως σχεδόν ποτέ του δεν κατάφερε να παίξει μαζί τους. Η οικογένειά του ήταν πολύ φτωχή, και οι γονείς του για να τα καταφέρουν έπρεπε να κάνουν ένα σωρό δουλειές. Να οργώσουν, να σπείρουν και να θερίσουν. Να φυτέψουν στον κήπο τους φρούτα και λαχανικά. Κι ύστερα, έπρεπε να φροντίζουν και τα λίγα ζωντανά που είχαν, πέντε κότες δηλαδή και τρεις κατσίκες. Αυτά ήταν όλα κι όλα.

Όλη την ημέρα δούλευαν σκληρά, μοχθούσαν. Η ζωή έτρεχε, κι εκείνοι κουρασμένοι και αποκαμωμένοι προσπαθούσαν να την προλάβουν.

Ο Παύλος, που ήταν ένα αγόρι με χρυσή καρδιά, όταν τελείωνε το σχολείο, έτρεχε να γυρίσει γρήγορα στο σπίτι, για να βοηθήσει στις δουλειές, όπως μπορούσε. Καιρός για παιχνίδι δεν υπήρχε.

Έτσι, τότε τάζε τις κότες, τότε πότιζε τον κήπο και τότε έκοβε και στοιβαζε τα ξύλα. Και όταν πια οι δουλειές του τελείωναν κι είχε σχεδόν νυχτώσει, γυρνούσε σπίτι κατάνοπος για να διαβάσει.

Όμως ποτέ του δεν βαρυγνώμησε, ποτέ του δεν διαμαρτυρήθηκε. Το διάβασμα για εκείνον ήταν ένα ανοιχτό παράθυρο στον κόσμο. Μέσα από τα βιβλία του μάθαινε ένα σωρό σπουδαία πράγματα. Μέσα από τα βιβλία του ταξίδευε σε μέρη που δεν μπορούσε να βρεθεί. Μέσα από τα βιβλία του καταλάβαινε τον κόσμο καλύτερα, και μαζί με τον κόσμο καταλάβαινε καλύτερα και τον εαυτό του. Το διάβασμα για εκείνον ήταν χαρά.

Κι όταν πια η κούραση τον νικούσε και ο ύπνος τον έπαιρνε πάνω στα πολύτιμα βιβλία του, εκείνος ονειρευόταν πως θα σπουδάσει. Γιατρός ήθελε να γίνει. Να βοηθάει και να προσφέρει στους ανθρώπους. Μα πόσο δύσκολο του φαινόταν αυτό! Πώς θα το κατάφερε; Οι γονείς του δεν είχαν χρήματα ούτε για να φάνε.

Είχε φτάσει όμως πια καλοκαίρι. Τα σχολεία έκλεισαν. Ο Παύλος τώρα, όταν οι δουλειές του τελείωναν, είχε πια χρόνο για παιχνίδι. Έτσι, πήγαινε ξέγνοιαστος κι εκείνος στην πλατεία του χωριού για να παίζει με τα άλλα παιδιά.

Μια τέτοια μέρα, εκεί που έπαιζαν μπάλα όλοι μαζί, ένα από τα παιδιά της παρέας έκανε ένα τόσο δυνατό σουτ που η μπάλα εκσφενδονίστηκε και μεμιάς έφτασε στα κλαδιά από τον πελώριο πλάτανο. Η μπάλα έπεσε με τόση δύναμη πάνω στα κλαδιά, που τράνταξε τη φωλιά μιας σπουργιτινας και τα μικρά της σπουργιτάκια έπεσαν κάτω.

Ο Παύλος όταν είδε τα μικρά σπουργιτάκια πεσμένα στο χώμα, έτρεξε, τα πήρε στη χούφτα του και χωρίς δεύτερη σκέψη, δίχως δισταγμό, σκαρφάλωσε στο δέντρο και τα έβαλε πίσω στη φωλιά.

Δεν είχε προλάβει να κατέβει από το δέντρο όταν η σπουργιτίνα, η μάνα τους, άρχισε να πετά δίπλα του, να τιτβίζει και να κεληδνά δυνατά.

Ο Παύλος άκουγε το τιτίβισμά της, μα ύστερα από λίγο έκπληκτος κατάλαβε πως ανάμεσα από τα τιτιβίσματα και το κελήδημά της μπορούσε να ακούσει λέξεις και να καταλάβει όσα του έλεγε.

«Σ' ευχαριστώ που φρόντισες τα μικρά μου!» του έλεγε εκείνη. «Σ' ευχαριστώ πολύ, ξεχωριστό αγόρι. Σ' ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ!»

Από εκείνη τη μέρα λοιπόν, ο Παύλος μπορούσε να καταλάβει τη γλώσσα των πουλιών και τα πουλιά τη δική του. Κι άρχισαν τα πουλιά, όταν το έμαθαν, να έρχονται κοντά του και να του μιλούν. Ερχόταν και του έλεγαν για όλα εκείνα που έβλεπαν από ψηλά. Κι όταν τα χελιδόνια κι

οι πελαργοί έφταναν την άνοιξη στο χωριό, έψαχναν να τον βρουν για να του πουν όλα όσα είχαν δει τα μάτια τους και είχαν ακούσει τα αφτιά τους, καθώς διέσχιζαν διαφορετικές χώρες και πολιτείες μέχρι να φτάσουν στο χωριό. Το χωριό με το ξεχωριστό αγόρι. Έτσι αποκαλούσαν τον τόπο.

Ο καιρός περνούσε, κι ο Παύλος μέρα με τη μέρα, χρόνο με τον χρόνο, όλο και πιο πολλά άκουγε, όλο και πιο πολλά μάθαινε από τα πουλιά, κι όλο και πιο σοφός γινόταν.

Οι γνώσεις του τώρα πια δεν έρχονταν από τα βιβλία, μα απ' όλα όσα του εκμυστηρεύονταν οι φτερωτοί του φίλοι.

Κι όταν ήρθε ο καιρός, ο Παύλος όχι μόνο κατάφερε να τελειώσει το σχολείο, μα πήρε και υποτροφία. Σπούδασε γιατρός και το όνειρό του έγινε πραγματικότητα. Κατάφερε να βοηθήσει τους γονείς του που είχαν ταλαιπωρηθεί από τη φτώχεια τόσο πολύ.

Γύρισε πίσω στο χωριό. Καλόκαρδος πάντα, βοηθούσε όποιον το χρειαζόταν. Έζησε μια καλή ζωή. Παντρεύτηκε, έκανε παιδιά και εγγόνια. Και στα εγγόνια του, όταν εκείνα του ζητούσαν μια ιστορία να τους πει, εκείνος αφηγούνταν ιστορίες που του είχαν εκμυστηρευτεί τα πουλιά.

Μέχρι τα βαθιά του γεράματα μιλούσε με τους φτερωτούς του φίλους και δεν αποκάλυψε σε κανέναν ποτέ πως γνώριζε τη γλώσσα των πουλιών.

Κι αν τα παιδιά του ή τα εγγόνια του κληρονόμησαν το χάρισμά του αυτό, ποτέ δεν μάθαμε!

Ο ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ

ΉΤΑΝ μια φορά κι έναν καιρό μια βασιλοπούλα. Μοναχοκόρη ήταν. Η μητέρα της πέθανε στη γέννα.

Και για αυτή την ημέρα, ο βασιλιάς δεν ήξερε αν έπρεπε να γιορτάζει τη γέννηση της κόρης του ή να θρηνεί τον χαμό της γυναίκας του. Ο βασιλιάς μας όμως διάλεξε εκείνη τη μέρα του χρόνου να τη γιορτάζει λαμπρά. Η κόρη του ήταν ό,τι πολυτιμότερο είχε πια στη ζωή του.

Έτσι, κάθε χρόνο έκανε για τα γενέθλια της βασιλοπούλας μια μεγάλη γιορτή στο παλάτι. Σ' εκείνη τη γιορτή μπορούσαν να έρθουν και να ευχηθούν, να χαρούν, να γελάσουν, να χορέψουν και να διασκεδάσουν, όλοι μα όλοι οι υπήκοοι του βασιλείου του.

Και κάθε χρόνο η βασιλοπούλα έραβε ένα καινούριο όμορφο φόρεμα για τη γιορτή. Εκείνη τη χρονιά το φόρεμα της βασιλοπούλας ήταν φτιαγμένο και ραμμένο από το ακριβότερο και πολυτιμότερο μετάξι, στολισμένο με πούλιες και μαργαριτάρια. Το καινούριο φόρεμα είχε το χρώμα του ουρανού, στους ώμους είχε ραμμένα τα πιο απαλά και τα πιο λευκά φτερά που υπάρχουν και είχε μια πελώρια και μακριά ουρά. Όταν η βασιλοπούλα το φόρεσε πρώτη φορά, έμοιαζε με σπάνιο πουλί που το είχαν πάρει τα σύννεφα αγκαλιά.

Στην άμαρα όμως της βασιλοπούλας, εδώ και χρόνια, δίχως να το ξέρει κανείς, ζούσε ένας ποντικός. Αυτός ο μικρούλης πονηγρούλης ποντικούλης είχε τη φωλιά του κάτω από το κρεβάτι της και κανένας δεν τον είχε ποτέ του δει. Μεγάλο παράπονο το είχε όμως αυτό, ο ποντικός.

«Μωρέ» έλεγε μέσα του «χρόνια ολόκληρα ζω κοντά της, την είδα να μεγαλώνει, να κλαίει και να χαίρεται κι αυτή να μην ξέρει πως υπάρχω; Νιώθω τόσο μόνος!»

Έτσι, ένα βράδυ κι ενώ σε λίγες μέρες πλησίαζε η μεγάλη γιορτή, εκείνος ο μικρούλης πονηρούλης ποντικούλης, όταν η βασιλοπούλα κοιμήθηκε βαθιά, βγήκε από τη φωλιά του, έφτασε στο όμορφο φόρεμα της γιορτής, που ήταν κρεμασμένο και έτοιμο να φορεθεί, κι άρχισε σιγά σιγά να ροκανίζει και να τρώει τις πέρλες και τα φτερά. Ύστερα, έτρεξε γρήγορα γρήγορα και κρύφτηκε ξανά μέσα στη φωλιά.

Ευπνάει η βασιλοπούλα το πρωί, βλέπει το φόρεμά της ποντικοφαγωμένο, να λείπουν οι πέρλες και τα μισά φτερά και έβαλε τα κλάματα.

Την ακούει η παραμιάνα της και τρέχει αναστατη να δει τι έχει συμβεί. Όταν μπήκε στην κάμαρα, βρήκε τη βασιλοπούλα να κρατάει το ποντικοφαγωμένο της φουστάνι αγκιαλιά και να κλαίει γοερά.

«Τι θα κάνω τώρα, καλή μου παραμιάνα; Σε λίγες μέρες είναι η μεγάλη γιορτή και το φουστάνι μου έχει καταστραφεί».

«Άντε, κόρη μου, και μη σε νοιάζει» είπε η παραμιάνα. «Θα φωνάζω εγώ της χώρας τον καλύτερο μπαλωματή».

Κι έτσι κι έγινε. Τρέξανε όλοι για να φέρουν γρήγορα στο παλάτι τον μπαλωματή.

Μπαίνει εκείνος μέσα στο παλάτι, τον βλέπει η βασιλοπούλα και η καρδιά της φτερούγισε και χτύπησε δυνατά. Τόσο όμορφο και ζεστό χαμόγελο δεν είχε ξαναδεί. Τα μάτια του μπαλωματή ήταν γαλανά, και τα μαλλιά του κατ'άξανθα και απαλά.

Ο μπαλωματής σήκωσε το βλέμμα του για μια στιγμή κι αμέσως όταν αντίκρισε τη βασιλοπούλα ήταν φυσικό να την ερωτευτεί. Όμως χαμήλωσε το βλέμμα του ξανά και στρώθηκε αμέσως στη δουλειά. Πήρε βελόνα και κλωστή κι άρχισε να ράβει το φόρεμα της βασιλοπούλας προσεκτικά. Τα χέρια του ήταν μαγικά κι όπου έβαζε μια βελονιά, σαν να γινόταν αόρατη η κλωστή. Όταν τελείωσε τη δουλειά του, το φόρεμα φάνταζε καινούριο ξανά.

Η βασιλοπούλα, όσο εκείνος έραβε και μάλωνε το ποντικοφαγωμένο της φουστάνι, έκατσε πλάι του να τον κοιτά και να του χαμογελά.

Η παραμιάνα πήρε το φουστάνι, το κρέμασε στην κάμαρα ξανά, μα παρακάλεσε και είπε στον μπαλωματή:

«Μείνε στο παλάτι σε παρακαλώ, μέχρι να γίνει η γιορτή. Μείνε, μήπως και το φουστάνι της βασιλοπούλας σε ξαναχρειαστεί».

Τι ήταν να το πει; Το βράδυ όταν όλοι κοιμήθηκαν βαθιά, να τος ο μικρούλης πονηρούλης ποντικούλης, βγήκε από τη φωλιά και άρχισε να τρώει το καλοφτιαγμένο φουστάνι της βασιλοπούλας ξανά.

Ξύπνησε η βασιλοπούλα το πρωί, κι όταν είδε το φουστάνι της σε τέτοιο χάλι, την έπιασε απελπισία. Δεν μπορούσε να καταλάβει πώς είχε πάλι αυτό συμβεί.

Ο μπαλωματής, με τα χέρια του τα μαγικά, έπιασε ξανά δουλειά. Κι όσο διόρθωνε με τη βελόνα και την κλωστή τη ζημιά, η βασιλοπούλα κάθισε δίπλα του και άρχισε να του μιλά.

Ωρες ατελείωτες μιλούσε μαζί του. Είπαν για όλα αυτά που τους είχαν στη ζωή συμβεί. Μοιράστηκαν τις αναμνήσεις τους, τα όνειρα, τις λύπες που ένιωσαν και τις χαρές.

Κι όταν το φόρεμα φάνταζε καινούριο ξανά και τέλειωσε ο μπαλωματής με τη δουλειά, έκανε να φύγει. Μα η παραμάννα, που ήταν σοφή, του ζήτησε να μείνει στο παλάτι μέχρι να γίνει η γιορτή. Μα κάθε βράδυ γινόταν το ίδιο και το ίδιο.

«Ε, μα δεν γίνεται αυτό» σιέφτηκε ο μπαλωματής, κι ύστερα πήγε στη βασιλοπούλα και της είπε:

«Επίτρεψέ μου, βασιλοπούλα μου, να μείνω στην κάμαρά σου απόψε, για να παραφυλάξω και να δω μέσα στη νύχτα τι θα συμβεί».

Κι έτσι κι έγινε. Εκείνο το βράδυ ο μπαλωματής έμεινε άγρυπνος στην κάμαρα της βασιλοπούλας, να παραφυλά. Κι όταν όλοι είχαν κοιμηθεί κι η ησυχία είχε σκεπάσει το παλάτι, να σου ξεπρόβαλε απ' τη φωλιά του, ο πονηρούλης μικρούλης ποντικούλης.

«Επ! Τι κάνεις εκεί;» φώναξε ο μπαλωματής. «Σε τσάκωσα στα πράσα επιτέλους».

Ξύπνησε κι η βασιλοπούλα από τις φωνές.

Ο πονηρούλης μικρούλης ποντικούλης άρχισε να τρέμει από τον φόβο του και είπε:

«Να σας εξηγήσω, μια στιγμή. Βασιλοπούλα μου, ζω κάτω από το κρεβάτι σου μια ολόκληρη ζωή. Η φωλιά μου είναι εδώ από όταν ήσουν μικρή. Σε είδα να γίνεσαι από μικρό κορίτσι, όμορφη γυναίκα. Σε είδα

να κλαις, να χαίρεσαι, να ανησυχείς και να γελάς. Ήταν φορές που ήθελα να σε παρηγορήσω, ήθελα να σου πιάσω το χέρι όταν δεν ένιωθες καλά, ήθελα όταν γελούσες να είμαστε μαζί, να τραγουδώ και να χορεύω μαζί σου όλο χαρά. Καλή μου βασιλοπούλα, νιώθω τόση μοναξιά. Εγώ σε ξέρω τόσο καλά, κι εσύ ποτέ σου δεν με πρόσέξεις κι ας ζούμε τόσο κοντά. Έτρωγα το φόρεμά σου με την ελπίδα να με προσέξεις. Να ανακαλύψεις πως είμαι κι εγώ εδώ».

Η βασιλοπούλα απόρησε όταν τα άκουσε όλα αυτά. Μα πώς μπορούσε αλήθεια να είναι τόσο τυφλή; Συμπάθησε αμέσως τον ποντικούλη, τον πήρε αγκαλιά.

Κι όταν έφτασε η μεγάλη γιορτή, η βασιλοπούλα έλαμπε μέσα στο φόρεμά της.

Ο μπαλωματής τής ζήτησε να γίνει γυναίκα του. Κι εκείνη είπε το «ναι», αφού τον είχε ερωτευτεί.

Όσο για τον ποντικούλη, εκείνος έστεκε δίπλα τους όλο καμάρι και χαρά. Ο μπαλωματής είχε ράψει και για εκείνον μια όμορφη φορεσιά.

Κι έζησαν αυτοί σίγουρα καλά, κι εμείς καλύτερα!

Ο ΣΤΑΒΑΙΤΗΣ

ΗΤΑΝ λέει κάποτε ένα παλικάρι άσχημο, φτωχό, μα καλόκαρδο. Ζούσε πλάι στη θάλασσα. Είχε έναν μικρό στάβλο με πρόβατα και αγελάδες, και με αυτά τα λίγα ζωντανά πάλευε να ζήσει και να βγάλει το ψωμί του. Σπιτικό δεν είχε, τις νύχτες πλάγιαζε πάνω στα άχυρα, παρέα με τα ζωντανά του. Η μοναδική ομορφιά που κατείχε σε τούτη τη δύσκολη ζωή, ήταν η θάλασσα που απλωνόταν μπροστά του και την αντίκριζε σαν ξυπνούσε κάθε πρωί. Εδώ που τα λέμε, είχε κι άλλη μια ομορφιά· τη βασιλοπούλα του παλατιού.

Κάθε φορά που την αντίκριζε, φτερούγιζε η καρδιά του. Και την αντίκριζε συχνά, γιατί ο αρχιμάγειρας του παλατιού για τα βασιλικά γεύματα παράγγελλε κρέας μονάχα από εκείνον. Τα δικά του σφαχτά ήταν τα πιο νόστιμα και τα πιο τρυφερά. Έτσι, κάθε φορά που πήγαινε στο παλάτι για να παραδώσει στον αρχιμάγειρα τα σφαχτά, όλο και λοξοδρομούσε τη ματιά του, μήπως και δει την όμορφη βασιλοπούλα.

Τούτο το παλικάρι μπορεί να μην ήταν όμορφο πολύ, μα είπαμε είχε χρυσή καρδιά. Και όταν η βασιλοπούλα το ανακάλυψε, τον ερωτεύτηκε κι αυτή. Τον έρωτά τους τον κρατούσαν κι οι δυο τους μυστικό. Γιατί αν το μάθαινε ο πατέρας της ο βασιλιάς, θα θύμωνε πολύ.

Έτσι, το παλικάρι και η βασιλοπούλα, συναντιόντουσαν κρυφά, στου παλατιού τα απόμερα και σκοτεινά στενά κι αντάλλασσαν όρκους αγάπης και πεταχτά φιλιά. Μονάχα η παραμάννα της βασιλοπούλας ήξερε για τούτον τον έρωτα τον κρυφό.

Όμως πλησίαζαν τα γενέθλια του βασιλιά και στο παλάτι ετοίμαζαν μια μεγάλη γιορτή.

Φωνάζει η βασιλοπούλα την παραμάνα της και της λέει:

«Παραμάνα μου καλή, σε παρακαλώ, πήγαινε μήνυμα στον αγαπημένο μου πως σήμερα θέλω να τον δω. Μα πρόσεξε, πες του να μην έρθει στο παλάτι, γιατί με τη φασαρία και τον κόσμο από τη γιορτή μπορεί κανένα μάτι να μας δει. Πες του πως θα ξεγλιστρήσω εγώ και θα τον συναντήσω στη θάλασσα κοντά».

Κι ήταν τούτη η μέρα στ' αλήθεια ηλιόλουστη και καλοκαιρινή. Κι όταν εκείνη κατάφερε και ξέφυγε από τη ματιά του βασιλιά, έτρεξε να βρει τον αγαπημένο της στην ακροθαλασσιά.

Και βούτηξαν μαζί να κολυμπήσουν στα ήρεμα και καταγάλανα νερά. Ανέμελοι, χαιρόντουσαν τον ήλιο και τη θάλασσα και ήταν ευτυχισμένοι πολύ.

Μα για κακή τους τύχη, πώς βρέθηκε να περνά εκείνη τη στιγμή από εκεί ένας αυλικός, του βασιλιά συμβουλάτορας και φίλος καρδιακός. Μόλις εκείνος είδε τη βασιλοπούλα να κολυμπά, να χαίρεται και να γελά με τον σταβλίτη αγριαλιά, το αίμα του ανέβηκε στο κεφάλι και η ζήλια τού τρύπησε την καρδιά.

«Σταβλίτης να χαίρεται τον πλούτο και την ομορφιά; Ε όχι, δεν γίνεται αυτό!» σκέφτηκε. Και μια και δυο γυρίζει στο παλάτι και τα μαρτύρησε όλα στον βασιλιά. «Το και το, Μεγαλειότατε, είδα τη βασιλοπούλα μας μαζί με τον σταβλίτη στη θάλασσα να κολυμπά».

Μόλις το άκουσε αυτό ο βασιλιάς, θύμωσε, ταράχτηκε πολύ. Και δίνει αμέσως διαταγή στους στρατιώτες του να τον ακολουθήσουν και μόλις δουν τον σταβλίτη να τον πιάσουν και να τον οδηγήσουν στη φυλακή.

Ξεκίνησαν από το παλάτι όλοι μαζί, μπροστά ο βασιλιάς καβάλα στο άλογό του, ξοπίσω του οι στρατιώτες και οι αυλικοί. Μα όταν πλησίασαν στη θάλασσα, από των αλόγων τον καλπασμό ένα σύννεφο σκόνης σηκώθηκε στον ουρανό.

Όταν η βασιλοπούλα και ο σταβλίτης είδαν το σύννεφο σκόνης από μακριά, κατάλαβαν τι είχε συμβεί. Βγήκαν από τη θάλασσα βιαστικά και άρχισαν να τρέχουν, πιασμένοι χέρι χέρι, όσο μπορούσαν πιο γρήγορα για να γλιτώσουν από του βασιλιά την οργή.

Κατάφεραν και έφτασαν σ' ένα δάσος που βρισκόταν εκεί κοντά και δεν σταμάτησαν να τρέχουν παρά μονάχα όταν είχαν απομακρυνθεί και κανένας δεν μπορούσε να τους δει.

Περπατούσαν ώρες ολόκληρες μέσα στο δάσος, ώσπου συνάντησαν μια γριά. Όταν εκείνη τους είδε και τους ρώτησε πώς βρέθηκαν εκεί, εκείνοι της μίλησαν για την αγάπη τους την κρυφή.

Η γριά θαύμασε την αγάπη τους που ήταν αληθινή και αποφάσισε να τους βοηθήσει.

«Μη σας μέλει, και θα σας βοηθήσω εγώ. Κι αν μείνετε στην καλύβα μου, κανένας δεν θα μπορέσει να σας βρει» τους είπε.

Έτσι κι έγινε. Οι δυο νέοι έμειναν στην καλύβα της γριάς. Κι όσο κι αν έφαχνε ο βασιλιάς κι όλοι του οι στρατιώτες και οι αυλικοί μαζί, κανένας τους δεν μπόρεσε να τους βρει.

Και πέρασε καιρός πολύς. Ο βασιλιάς είχε πια απελπιστεί και πίστεψε πως την κόρη του δεν θα μπορέσει να την ξαναδεί. Τότε η γριά, που ήθελε να τους βοηθήσει, ξεκίνησε και πήγε στο παλάτι κι όταν έφτασε εκεί, ζήτησε μπροστά στον βασιλιά να παρουσιαστεί.

Όταν μπήκε στην αίθουσα τη βασιλική, γονάτισε ταπεινά και του είπε:

«Βασιλιά μου, μην είσαι τόσο σκληρός. Δώσε την ευχή σου, γιατί η αγάπη τους είναι αληθινή. Είναι ό,τι πολυτιμότερο έχουν κι οι δυο τους σ' αυτή τη ζωή».

Όμως ο βασιλιάς ήταν ανένδοτος, έβραζε από θυμό κι από οργή.

«Εγώ την κόρη μου σε σταβλίτη δεν τη δίνω! Μονάχα αν έρθει να ξιφομαχήσουμε και καταφέρει να με νικήσει, τότε θα το σκεφτώ. Μα να του πεις πως αν χάσει, θα του πάρω το κεφάλι».

Δαγκώθηκε η γριά. Όλοι ήξεραν στο βασίλειο πως ο βασιλιάς ήταν ο καλύτερος ξιφομάχος. Κανένας να τον νικήσει δεν μπορούσε, κανένας δεν το είχε καταφέρει μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Όταν η γριά γύρισε στην καλύβα, είπε στους δυο νέους όσα ο βασιλιάς είχε αποφασίσει και όλα όσα της είχε πει. Η βασιλοπούλα όταν άκουσε τα λόγια του πατέρα της, φοβήθηκε πολύ, μα ο σταβλίτης που ήξερε πως δεν μπορούσαν να ζήσουν μια ολόκληρη ζωή κυνηγημένοι, κρυμμένοι κι απομονωμένοι στην καλύβα της γριάς, αποφάσισε την πρόκληση του βασιλιά να δεχτεί.

Κίνησε λοιπόν για το παλάτι. Όταν έφτασε και παρουσιάστηκε στον βασιλιά, εκείνος σιέφτηκε πως επιτέλους θα καταφέρει τον σταβλίτη να ξεφορτωθεί. Μαζεύτηκε τότε κόσμος γύρω τους πολύς και όλοι αγωνιούσαν για το τι θα συμβεί. Και η ξιφομαχία ξεκίνησε.

Μα ο σταβλίτης κατάφερε και νίκησε τον βασιλιά, γιατί η αγάπη του για τη βασιλοπούλα τού έδωσε θάρρος, πίστη και ελπίδα πως να τα καταφέρει μπορεί. Ο σταβλίτης ήταν ο πρώτος και ο μοναδικός που είχε καταφέρει να νικήσει στην ξιφομαχία τον βασιλιά.

Ο βασιλιάς τότε κατάλαβε πως η αγάπη του σταβλίτη για την κόρη του ήταν δυνατή, κι έτσι τους έδωσε επιτέλους την ευχή του.

Οι δύο νέοι παντρεύτηκαν, και σ' εκείνο το βασίλειο όλοι ζουν ευτυχισμένοι και καλά εκτός από εκείνον τον αυλικό που ακόμα βράζει από τη ζήλια του κι απ' τον θυμό!

ΣΤΟ ΚΟΥΝΕΛΙΟ

ΜΙΑ φορά κι έναν καιρό, σ' ένα όμορφο χωριό, που το λέγανε Κουνελιό, ζούσε ένας βοσκός, ο Δημητρός. Το χωριό βρισκόταν στην πλαγιά ενός βουνού και στο πιο ψηλό σημείο του χωριού υπήρχε ένας ορμητικός καταρράκτης.

Κάθε μέρα ο Δημητρός έφτανε το κοπάδι του κοντά στον καταρράκτη για να βοσκήσουν τα ζωντανά του στο πλούσιο χορτάρι, μα και για να ξεδιψάσουν και να πουν νερό.

Όταν τα πρόβατά του βοσκούσαν, εκείνος καθόταν πάνω σε μια πέτρα κι έπαιζε με τις ώρες τη φλογέρα του. Οι πιο γλυκές μελωδίες απλώνονταν σε όλη την πλαγιά. Με τον ήχο της φλογέρας του ζωντάνευε όλη η πλάση.

Μια μέρα σαν όλες τις άλλες, εκείνος έκατσε στην πέτρα του κι άρχισε να παίζει. Όταν οι γλυκές νότες πλημμύρισαν ολόγυρα τον τόπο, μια όμορφη πεταλούδα με φανταχτερά φτερά εμφανίστηκε και άρχισε να χορεύει και να πετάει γύρω του. Δεν έφευγε από κοντά του και δεν σταματούσε να χορεύει και να πετά παρά μονάχα όταν ο Δημητρός κουραζόταν και σταματούσε για λίγο ή όταν ερχόταν η ώρα να μαζέψει το κοπάδι του και να πάρει τον δρόμο της επιστροφής.

Και κάθε μέρα από τότε, η πεταλούδα όταν άκουγε τον Δημητρώ, πετούσε γρήγορα κοντά του και με τον χορό της του κρατούσε συντροφιά. Κι εκείνος την ακολουθούσε με το βλέμμα του μαγεμένος. Τι όμορφα που ήταν τα φτερά της και τι όμορφα που στριφογυρνούσε στον ουρανό!

Όμως μια μέρα, όσο κι αν έπαιζε ο Δημητρός, η φίλη του η πεταλούδα δεν ερχόταν κοντά του. Ο Δημητρός έβαλε όλη του την τέχνη, έπαιζε τις πιο μαγικές, τις πιο γλυκές του μελωδίες, μα εκείνη δεν έλεγε να

εμφανιστεί. Ο Δημητρός ανησύχησε, παράτησε τη φλογέρα του κι άρχισε να την αναζητά.

Σε μια στιγμή, τη βρήκε να πετά γύρω από μια γέρικη και άρρωστη ιτιά, που τα φύλλα της ήταν κιτρινισμένα και ξερά. Εκείνη την ιτιά ο Δημητρός τη θυμόταν από όταν ήταν ακόμα παιδί. Κάποτε ήταν φουντωτή και ζωηρή. Ο ίσκιος της τα καλοκαίρια ήταν πυκνός, καθόταν με τον παππού του εκεί για να δροσιστούν όταν ανέβαιναν στο βουνό.

Πικράθηκε ο Δημητρός όταν την αντίκρισε έτσι. Έκατσε τότε στις ρίζες της, ακούμπησε στον γερασμένο κορμό της, έβγαλε τη φλογέρα του από την τσέπη κι άρχισε να παίζει έναν λυπημένο σκοπό.

Άρχισε τότε η πεταλούδα του να χορεύει γύρω από την ιτιά, κι εκείνη να κουνάει τα λιγοστά της φύλλα και τα κλαδιά.

Και τότε ο Δημητρός άκουσε μέσα από το θρόισμα των φύλλων μια ξεψυχισμένη φωνή:

«Δημητρώ, Δημητρώ, βοήθα με να γιάνω σε παρακαλώ».

Ο Δημητρός ξαφιάστηκε, μα όταν κατάλαβε πως τούτη η φωνή ήταν από την ιτιά, τη ρώτησε:

«Τι μπορώ να κάνω για να σε βοηθήσω»

Και η ιτιά του είπε:

«Δημητρώ, στις ρίζες μου υπάρχει θαμμένος ένας θησαυρός. Δεν με αφήνει να ανασάνω, μα ούτε και να πιω νερό. Αυτός ο θησαυρός με έχει μαραζώσει, γι' αυτό αρρώστησα και είμαι έτσι ξερή και καχεκτική. Αν τον πάρεις από τις ρίζες μου μακριά, εγώ θα καταφέρω να ξαναγεννηθώ, κι εσύ μα κι όλο το χωριό θα δείτε καλό».

Ο Δημητρός αποφάσισε να βοηθήσει την ιτιά, κι άρχισε να σκάβει για να ξεθάψει τον θησαυρό. Εκεί που έσκαβε, ακούστηκε ξαφνικά ένας γδούπος δυνατός, σημάδι πως είχε φτάσει στον θησαυρό.

Τότε ξαφνικά ένα πελώριο φίδι, φύλακας του θησαυρού, ξεδιπλώθηκε κι ορθώθηκε μπροστά του και είπε με ανθρωπινή φωνή:

«Ποιος είναι αυτός που με ξυπνάει από τον ύπνο τον βαθύ»

Ο Δημητρός όταν είδε το πελώριο φίδι που έμοιαζε με θεριό, φοβήθηκε πολύ, τον έπιασε ταραχή. Άρχισε τότε να λέει στο φίδι και να εξηγεί γιατί ήταν εκεί.

«Να σώσω» του είπε «την ιτιά προσπαθώ, από τον κρυμμένο θησαυρό. Η άμοιρη, αν δεν τη βοηθήσω, θα ξεραθεί».

Πετάχτηκε τότε και η ιτιά και είπε κι εκείνη:

«Εγώ ζήτησα από τον Δημητρώ να κάνει το καλό για να ελευθερωθώ».

Τότε το φίδι ησύχασε, μαζεύτηκε και κουλουριάστηκε στη ρίζα της ιτιάς κι άρχισε να λέει στον Δημητρώ τη δική του ιστορία και να του εξηγεί πώς βρέθηκε εκεί.

Το φίδι ήταν κάποτε ένα όμορφο αρχοντόπουλο κι είχε μια όμορφη γυναίκα που την αγαπούσε πολύ. Όμως ο γιος μιας μάγισσας κακιιάς τον ζήλεψε κι έβαλε με το μυαλό του να του πάρει την όμορφη γυναίκα. «Τέτοια όμορφη γυναίκα δεν του αξίζει, αυτή την ομορφιά πρέπει να την έχω και να τη χαίρομαι εγώ» σκεφτόταν.

Κι άρχισε τότε να της κάνει τα μάτια τα γλυκά και να τη γυροφέρει και να της τάξει όλου του κόσμου τους θησαυρούς. Μα εκείνη πάντα αρνιότανε.

Υστερα, εκείνος άρχισε να την παρακαλεί να παρατήρει τον άντρα της και να τον παντρευτεί. Κι εκείνη που αγαπούσε τον άντρα της πολύ του είπε μια μέρα:

«Μα πώς σου πέρασε από το μυαλό πως για σένα θ' αφήσω τον άντρα που αγαπώ; Εσύ δεν φτάνεις τον άντρα μου ούτε στο μικρό του δαχτυλάκι».

Θύμωσε τότε εκείνος και πάει στη μάνα του, που ήταν μάγισσα κακιιά, και της ζήτησε να τους τιμωρήσει και να τους καταραστεί.

Τότε εκείνη έριξε πάνω τους τα μάγια της και τους καταράστηκε κανέναν να μην μπορεί στα ξόρκια της αντίδοτο να βρει. Μεταμόρφωσε τη γυναίκα σε όμορφη πεταλούδα με φανταχτερά φτερά και την καταδίκασε να πετάει ολομόναχη σ' εκείνη την πλαγιά. Το αρχοντόπουλο το μεταμόρφωσε σε πελώριο φίδι, σε θεριό και το καταδίκασε να είναι θαμμένο μέσα στη γη και να φυλάει τον θησαυρό. Τον θησαυρό, που ο γιος της είχε φτιάξει κλέβοντας ό,τι πολυτιμότερο είχαν οι άνθρωποι από το Κουνελιό.

Όταν το φίδι τελείωσε την ιστορία του, σύρθηκε μέσα στο χώμα, εκεί όπου ήταν θαμμένο το πελώριο σεντούκι με τον θησαυρό κι άρχισε με το κορμί του να το σπρώχνει όσο πιο δυνατά μπορούσε. Την ίδια στιγμή, ο Δημητρώς άρχισε κι εκείνος αγκομαχώντας να το τραβά με όλη του τη δύναμη. Υστερα από πολλή ώρα και πολλή προσπάθεια κατάφεραν και ξέθαψαν εκείνο το πελώριο σεντούκι με τον θησαυρό.

Μόλις οι ρίζες της ιτιάς ελευθερώθηκαν από το βάρος, εκείνη έβγαλε έναν αναστεναγμό και είπε:

«Σ' ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ, Δημητρώ, που μου έκανες τέτοιο καλό». Κι αμέσως, τα φύλλα της, άρχισαν να αποκτάνε χρώμα πιο ζωηρό. «Τώρα μπορείς να επιστρέψεις τον θησαυρό πίσω στους ανθρώπους στο Κουνελιό».

Μαζεύτηκαν τότε όλοι τους γύρω από το σεντούκι. Ο Δημητρός το άνοιξε όλο περιέργεια. Τα μάτια τους θαμπώθηκαν, σχεδόν τυφλώθηκαν από τη λάμψη που έβγαине μέσα από το σεντούκι που ήταν γεμάτο από χρυσό. Και τι δεν είχε μέσα εκείνο το σεντούκι! Ήταν γεμάτο από τα πολυτιμότερα των ανθρώπων του χωριού, ρουμπίνια, μαργαριτάρια, νομίσματα ασημένια και χρυσά, κοσμήματα και στολίδια αστραφτερά.

Ανάμεσα σε όλα εκείνα τα πολύτιμα υπήρχε ένα βιβλίο κι ένα γυάλινο δοχείο. Απόρησαν όλοι τους με αυτά. Αναρωτήθηκαν γιατί να βρισκονται εκεί. Κι όταν άνοιξαν το βιβλίο είδαν πως αντί για γράμματα και λέξεις είχε στις σελίδες του νότες.

Πήρε τότε ο Δημητρός τη φλογέρα του κι άρχισε να παίζει εκείνον τον σκοπό, κι όταν τράβηξε το πώμα από το γυάλινο δοχείο μέσα από εκείνο άρχισε σιγά σιγά να αναδύεται ένα σύννεφο ελαφρύ που όλο και δυνάμωνε και θέριευε, μέχρι που έγινε αντάρα και ομίχλη πυκνή και σκέπασε όλο το βουνό.

Φοβήθηκαν τότε όλοι τους πολύ, μα η ιτιά που είχε καταλάβει τι θα συμβεί, φώναξε στον Δημητρώ:

«Δημητρώ, πάρε τη φλογέρα σου και ξεκίνα να παίζεις ξανά τον ίδιο σκοπό. Και μη σταματήσεις αν δεν σου πω».

Πήρε τότε ο Δημητρός τη φλογέρα του και άρχισε να παίζει χωρίς σταματημό τον σκοπό που είχαν βρει στο βιβλίο που ήταν κρυμμένο μαζί με τον θησαυρό.

Και στην αρχή, όσο εκείνος έπαιζε, τόσο η αντάρα και η ομίχλη πύκνωναν και θέριευαν, μα ύστερα από λίγο άρχισε να φυσά ένα αεράκι ελαφρύ, και όσο ο Δημητρός συνέχιζε να παίζει με τη φλογέρα του τον σκοπό, τόσο ο αέρας δυνάμωνε, μέχρι που έγινε ανεμοστρόβιλος και πήρε την ομίχλη και την καταχνιά και τις έδιωξε μακριά.

Όταν ο αέρας σταμάτησε να φυσά όλα ήταν πια διαφορετικά. Τα ξόρνια και οι κατάρρες της μάγισσας είχαν λυθεί. Η πεταλούδα με τα φανταχτερά φτερά και το πελώριο φίδι, το θεριό, είχαν μεταμορφωθεί και είχαν αποκτήσει ξανά ανθρώπινη μορφή. Το αρχοντόπουλο σφιχταγκάλιασε την όμορφη γυναίκα του, που του είχε λείψει πολύ. Ο Δημητρός επέστρεψε στους ανθρώπους στο Κουνελιό τον θησαυρό.

Όσο για την ιτιά, εκείνη δυνάμωσε, ζωντάνεψε και το φύλλωμά της έγινε ξανά πυκνό. Στέκεται πάντα εκεί, στη θέση της στο βουνό και προσφέρει τον ίσκιο της σε όποιον τον χρειαστεί!

ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

ΗΤΑΝ κάποτε ένα παλικάρι, που ζούσε σ' ένα χωριό. Σ' εκείνο το χωριό ζούσε και μια κοπέλα που ήταν όμορφη πολύ. Δεν γνώριζαν ο ένας την ύπαρξη του άλλου, ώσπου μια μέρα συναντήθηκαν.

Και τότε, αμέσως ένωσαν ο ένας για τον άλλον έναν έρωτα φλογερό.

Ύστερα, αποφάσισαν πως έπρεπε να παντρευτούν.

Όμως μια μέρα όλα άλλαξαν, γιατί εμφανίστηκε ένα άγριο λιοντάρι που ήθελε να τους κατασπαράξει.

Και τότε εμφανίστηκε ένα βασιλόπουλο που ήθελε να εξημερώσει το λιοντάρι.

Και το κατάφερε, το εξημέρωσε.

Και όλοι συμφώνησαν να ζήσουν μαζί του αρμονικά.

Στο τέλος όλοι έζησαν καλά, κι εμείς καλύτερα.

Ο ΓΕΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΡΙΑ

ΜΙΑ φορά κι έναν καιρό ήταν μια γριά που ζούσε ολομόναχη.
Χωρίς άλλου ανθρώπου τη φωνή.
Παρέα είχε μονάχα τα λίγα της τα ζωντανά.

Τα πρόβατα, τα γίδια, τις γάτες, τα σκυλιά.

Με αυτά περνούσε ο καιρός. Τα φρόντιζε και τους μιλούσε, τα τάιζε και τα είχε συντροφιά.

Και τώρα εσείς θα πείτε, καλά δεν ένιωθε μοναξιά η γριά;

Ε, τη μια μέρα έλεγε έχω τα ζωντανά μου, είμαι μια χαρά.

Την άλλη έλεγε, δεν θα ήταν κι άσχημα να είχα λιγάκι συντροφιά.

Τη μια σκεφτόταν έτσι, την άλλη μέρα σκεφτόταν αλλιώς.

Από τη στενοχώρια το λοιπόν και την εναλλαγή

την έπιασε η κοιλιά της και πόναγε πολύ.

Ξεκίνησε κι εκείνη μια και δυο, να πάει στον γιατρό.

Σαν έφτασε εκεί, κοιτάει και τι να δει;

Έναν γέρο καλοστεκούμενο και ζωηρό.

Το πρόσωπό του της φάνηκε γνωστό.

«Μα πού τον ξέρω, πού τον ξέρω...» αναρωτήθηκε η γριά.

Κι αφού έσπασε το κεφάλι της για να το βρει, ε, δεν άντεξε κι αμέσως τον ρωτά:

«Πώς σε λένε, βρε γέρο, και δεν μπορώ να θυμηθώ;»

«Με λένε Κώστα» είπε εκείνος. «Με λένε Κώστα Μακρυκώστα».

Της ήρθε τότε της γριάς αναλαμπή.

Ο έρωτας της νιότης της ήταν ο γέρος αυτός.

Στα χωράφια σαν ήταν νιοι, είχαν γνωριστεί και είχαν μεμιάς αγαπηθεί.

Μα απ' τον πολύ τους τον εγωισμό δεν το 'χαν παραδεχτεί.

Και για το βιος, τη γη και για τα ζωντανά είχαν τσακωθεί.

Μονάχοι γέρασαν κι οι δυο, κανέννας τους δεν είχε παντρευτεί.

Μα ύστερα από τόσον καιρό, έδωσαν τόπο στην οργή και αποφάσισαν να αγαπηθούν πολύ.

Γιατί η πρώτη αγάπη μάς συντροφεύει παντοτινά. Κανείς δεν την ξεχνά.

Χρόνια πολύτιμα είχαν χαθεί.

Μα πλέον έζησαν μαζί, ευτυχισμένοι και καλά.

Και από τότε, νομίζω πως τίποτα πια δεν τους πονά.

ΉΤΑΝ μια φορά κι έναν καιρό ένας γέρος και μια γριά. Φτωχοί ήταν και δεν είχαν πολλά πολλά. Στην αυλή τους είχαν μονάχα μια κότα κι έναν κόκορα. Μα εκείνος ο γέρος ήταν γρινιάρης και στριμμένος κι όλο κάτι του έφταιγε.

Πάει μια μέρα στη γριά και της λέει:

«Εγώ δεν θέλω άλλο να είμαστε μαζί. Να χωρίσουμε και να μοιράσουμε και τα ζωντανά».

Τον κοίταξε η γριά όλο απορία.

«Μωρέ γέρο» του είπε «τώρα στα γεράματα να χωριστούμε, τι πράγματα είναι αυτά; Ο κόσμος θα μας γελάει».

Μα ο γέρος το είχε αποφασίσει. Την άλλη μέρα πρωί πρωί έφυγε βιαστικά και πήρε μαζί του και την κότα γιατί σκέφτηκε πονηρά. Αν έχω εγώ την κότα όλο και κανένα αβγουλάκι θα έχω για φαΐ. Κι άφησε τη γριά μονάχη με τον κόκορα.

Περνούσε ο καιρός, ήρθε βαρυχειμωνιά, κι η γριά ήταν τόσο φτωχή που δεν είχε ούτε για μια μπουκιά ψωμί.

Μια μέρα πάει ο κόκορας και της λέει:

«Γριά, δεν αντέχεται άλλο αυτή η πείνα. Θα πάω στο παλάτι στον βασιλιά για να βρω λεφτά».

«Πού θα πας, μωρέ κοκοράκι μου;» είπε εκείνη. «Χειμώνας είναι και κάνει παγωνιά».

«Άσε με, γριά, και μη σε μέλει. Θα τα καταφέρω μια χαρά. Εσύ να μείνεις εδώ και να με περιμένεις ώσπου να γυρίσω».

Τι να κάνει η γριά, τον άφησε να φύγει και του έδωσε και την ευχή της.

Ξεκίνησε ο κόκορας μια και δυο και έφτασε μπροστά στο παλάτι. Πήγε τότε ο πονηρός, ξάπλωσε μπροστά στην πόρτα κι έκανε τον ψόφιο.

Άνοιξε μια υπηρέτρια την πόρτα το πρωί, είδε τον κόκορα μισοπεθαμένο, έτρεξε στον βασιλιά και του είπε:

«Βασιλιά μου, στην πόρτα μας μπροστά είναι ένας κόκορας μισοπεθαμένος, να τον βάλουμε κοντά στο τζάκι για να ζεσταθεί. Κρίμα ο καημένος, μήπως και σωθεί».

Κι ο βασιλιάς συμφώνησε. Τον πήρε η υπηρέτρια, τον έβαλε μέσα στο παλάτι, του έστρωσε δίπλα στο τζάκι στα ζεστά και τον άφησε εκεί να κοιμηθεί.

Ο κόκορας όλη τη μέρα έκανε τον μισοψόφιο. Το βράδυ όμως, όταν όλοι κοιμήθηκαν, σηκώθηκε σιγά σιγά και πήγε στο δωμάτιο όπου φύλαγε ο βασιλιάς τα χρυσά φλουριά. Κι άρχισε να τα καταπίνει ένα ένα, μέχρι που γέμισε όλη του την κοιλιά. Όταν η κοιλιά του γέμισε με χρυσά φλουριά, σιγά σιγά και πονηρά γύρισε πίσω στο τζάκι, ξάπλωσε κοντά στη φωτιά κι έκανε τον ψόφιο ξανά.

Όταν ξημέρωσε, πήγε ο βασιλιάς στο τζάκι, είδε τον κόκορα που δεν κουνιόταν, φώναξε τους υπηρέτες και τους είπε:

«Πάρτε τον κόκορα από δω, αυτός δεν έχει σωσμό, θα ψοφήσει και θα μας βρομίσει. Πάρτε τον και πετάξτε τον μακριά!»

Πήραν οι υπηρέτες τον κόκορα, άνοιξαν την πόρτα και μεμιάς τον πετάξαν έξω από το παλάτι.

Όταν η πόρτα του παλατιού έκλεισε, εκείνος σηκώθηκε και αργά αργά, γιατί η κοιλιά του ήταν βαριά από τα πολλά φλουριά, πήρε τον δρόμο για να γυρίσει πίσω στη γριά.

Όταν η γριά τον είδε να έρχεται, τρελάθηκε από τη χαρά της.

«Πού ήσουν, κοκοράκι μου, και ανησύχησα τόσο πολύ!»

«Μη σε νοιάζει, γριά» είπε εκείνος «και από εδώ και πέρα θα έχουμε απ' όλα τα καλά και πολλά χρυσά φλουριά. Μονάχα πάρε ένα σεντόνι και άπλωσέ το κάτω, κρέμασέ με ανάποδα και χτύπα μου μ' ένα ραβδί μαλακά την κοιλιά».

Έτσι κι έκανε η γριά, και κάθε φορά που του χτυπούσε την κοιλιά, έπεφτε κι ένα χρυσό φλουρί. Μέχρι που μαζεύτηκε ένα βουνό από χρυσά

φλουριά, και η γριά άρχισε να χοροπηδάει απ' τη χαρά της! Κι είχαν πια ο κόκορας και η γριά απ' όλα τα καλά!

Μα σαν ο γέρος κατάλαβε πως η γριά έχει χρυσά φλουριά, μια και δυο πάει πίσω και τη ρωτάει.

«Πού τα βρήκες, μωρέ γριά, εσύ τόσα φλουριά;»

Κι έκατσε η γριά και του είπε με το νι και με το σίγμα τι είχε συμβεί.

Πάει ο γέρος πίσω στο κονάκι του, τον βλέπει η κότα του που είχε σκάσει από τη ζήλια και του λέει:

«Μη σε νοιάζει, γέρο, και θα πάω κι εγώ στο παλάτι και θα σου φέρω χρυσά φλουριά».

Ξεκίνησε κι εκείνη και πάει μια και δυο και σαν έφτασε έξω από το παλάτι, έπεσε στην πόρτα μπροστά κι έκανε τη μισοπεθαμένη.

Ανοίγει η υπηρέτρια την πόρτα το πρωί, τη βλέπει, τρέχει στον βασιλιά και του λέει:

«Βασιλιά μου, μια κότα είναι έξω από την πόρτα μας από το κρύο παγωμένη. Να τη βάλουμε στο τζάκι δίπλα από τη φωτιά μήπως ζεσταθεί και σωθεί».

Κι ο βασιλιάς συμφώνησε. Πήρε τότε η υπηρέτρια την κότα και την έβαλε δίπλα από τη φωτιά μήπως και συνέλθει άμα ζεσταθεί. Μα η κότα όλη την ημέρα καμωνόταν την ψόφια. Κι όταν νύχτωσε και το παλάτι ησύχασε και όλοι είχαν κοιμηθεί, σηκώθηκε σιγά σιγά για να πάει να βρει τα χρυσά φλουριά.

Μα μέσα στα σκοτάδια αντί να πάει εκεί όπου ο βασιλιάς φύλαγε τα φλουριά, εκείνη πήγε εκεί που μάζευαν οι υπηρέτες σωρό την κουτσιλιά από τα πουλιά. Κι άρχισε να καταπίνει μία μία την κουτσιλιά μέχρι που γέμισε όλη της την κοιλιά. Ύστερα γύρισε δίπλα στη φωτιά κι έκανε μέχρι το πρωί την ψόφια ξανά.

Ξυπνάει ο βασιλιάς το πρωί, βλέπει την κότα που δεν κουνιόταν, φωνάζει τους υπηρέτες του και τους δίνει διαταγή:

«Πάρτε την κότα από δω, ετούτη δεν έχει σωσμό, σε λίγο θα ψοφήσει και θα μας βρομίσει».

Την πήραν οι υπηρέτες, την πέταξαν μακριά, κι εκείνη πήρε τότε τον δρόμο για την επιστροφή.

Την είδε ο γέρος να έρχεται από μακριά και έτριβε τα χέρια του από

τη χαρά. Πήρε κι έστρωσε γρήγορα ένα σεντόνι καταγής, άρπαξε και το ραβδί και σαν έφτασε στο σπίτι η κότα, την κρέμασε ανάποδα και άρχισε να τη χτυπά μαλακά. Μα εκείνη με κάθε χτύπημα στην κοιλιά, αντί για τα φλουριά, έβγαζε και από μία κουτσιλιά.

Όταν ο γέρος είδε πως η κότα του δεν του έφερε φλουριά, άρχισε να φωνάζει δυνατά:

«Αμάν τι έκανες, μαρή; Εσύ μας γέμισες με κουτσιλιά!»

Είδε κι απόειδε τότε ο γερός και πήγε μετανιωμένος πίσω στη γριά. Ε, και η γριά που είχε μεγάλη καρδιά τον συγχώρεσε.

Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα!¹⁰

¹⁰ Η Δ. κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων θέλησε να μοιραστεί μαζί μας τα δικά της παραμύθια παίρνοντας τη θέση του αφηγητή. Χρησιμοποιώντας λοιπόν όλα όσα είχε μάθει, παρατηρώντας εμένα κατά τη διάρκεια των αφηγήσεών μου (λόγο, έκφραση, ύφος, κίνηση, μιμική), την πρώτη φορά αφηγήθηκε ένα λαϊκό παραμύθι, άκουσμα πιθανόν των παιδικών της χρόνων. Και αφού είχε περάσει αρκετός χρόνος που επισκεπτόμασταν τη δομή, η Δ. εξέφρασε μια μέρα την επιθυμία να μας πει εκείνη ένα παραμύθι. Με πολλή χαρά λοιπόν την παρότρυνα να σηκωθεί και να αφηγηθεί στην ομάδα το παραμύθι που ήθελε.

Στη αρχή της αφήγησης της και με όσα μας έλεγε πίστεψα πως θα μας πει το παραμύθι του *Μισοκοκοράκου*, παραμύθι που τους είχα αφηγηθεί πριν από πολύ καιρό. Με έκπληξη όμως, και καθώς η αφήγηση συνεχιζόταν, διαπίστωσα πως η Δ. χρησιμοποιώντας τη φαντασία της και αυτοσχεδιάζοντας, μετασχημάτισε τον *Μισοκοκοράκο*. Έφτιαξε ένα νέο παραμύθι, συνδυάζοντας μοτίβα και σκηνές από άλλα παραμύθια που πιθανόν να είχε συγκρατήσει από προηγούμενα εργαστήρια και αφηγήσεις μου.

Το παραμύθι που μας είπε εκείνη την ημέρα η Δ. είναι το παραπάνω. Η προσπάθειά της είναι άξια προσοχής για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Το παραμύθι *Ο Μισοκοκοράκος* (ΑΤ 715) είναι ένα ιδιαίτερο λαϊκό παραμύθι, ευρέως διαδεδομένο στη Γαλλία και σε όλη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα αυτός ο τύπος παραμυθιού έχει τεράστια διάδοση με εβδομήντα τέσσερις παραλλαγές. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Άννα Αγγελοπούλου στο βιβλίο της *Ελληνικά Παραμύθια Β΄, Τα Αλληλοβορά*, «ο Μισοκοκοράκος είναι αθυρόστομος (συχνά λέει: “Ρούφα, κώλο, το ποτάμι, να χέσω το μουστάκι του βασιλιά”) και το παραμύθι φαίνεται ότι κατά την αφήγηση είχε έντονο σεξουαλικό συμβολισμό». Η Δ. εντέχνως απέφυγε να αφηγηθεί τις δοκιμασίες του ήρωα στις οποίες εμφανίζεται αθυρόστομος και σακαφρίστηκε έναν νέο τρόπο, προκειμένου ο ήρωας του παραμυθιού να καταφέρει τον σκοπό του. Επιπρόσθετα, στην εξέλιξη της ιστορίας η Δ. προσθέτει το δίπολο του καλού και του κακού και τιμωρεί τον κακό ήρωα (μοτίβο από άλλα παραμύθια) ολοκληρώνοντας έτσι τελικά την πλοκή του παραμυθιού της.

Τα μοτίβα και οι σκηνές που επέλεξε να μας αφηγηθεί, ο τρόπος, καθώς και οι λόγοι που την οδήγησαν να προσθέσει να αφαιρέσει ή να συνδυάσει τα στοιχεία των παραμυθιών φαντάζομαι πως σχετίζονται με εσωτερικές συνειδητές και ασυνείδητες διεργασίες, που δεν εμπνέουν στη δική μου κατάρατηση.

Για εμένα η αφήγησή της αποτελεί απλώς το θαύμα των παραμυθιών.

ΠΑΝΤΑ ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ

ΉΤΑΝ κάποτε, λέει, ένας άνθρωπος που ήθελε να είναι πάντα ο πρώτος και ο καλύτερος σε όλα. Και ήθελε να έχει εκείνος πάντα τα καλύτερα. Ήθελε να είναι ο πρώτος στη δουλειά, να έχει την πιο όμορφη γυναίκα, να αποκτήσει τα πιο όμορφα, τα πιο καλά, τα πιο πολλά παιδιά. Να έχει τα καλύτερα αυτοκίνητα και τα πιο πολλά λεφτά.

Κι όλο σκεφτόταν και ονειρευόταν πώς θα ήταν η ζωή του όταν θα τα αποκτούσε όλα αυτά. Μα σ' αυτόν τον κόσμο υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που θέλουν και προσπαθούν για το ίδιο. Κι ο ήρωάς μας όσο κι αν σκεφτόταν, όσο και αν προσπαθούσε, δεν τα κατάφερνε.

Μέχρι που συνάντησε έναν γέροντα. Τα χρόνια που είχαν περάσει, κι όλα όσα είχαν δει τα μάτια του, τον είχαν κάνει σοφό. Έγιναν φίλοι και μιλούσαν με τις ώρες για όλα αυτά που επιθυμούσε, για όλα όσα ονειρευόταν, και ο γέροντας πάντα τον συμβούλευε.

«Δύσκολα είναι όλα αυτά που ζητάς, παιδί μου» του έλεγε. «Κανένας δεν μπορεί να τα έχει όλα. Κανένας δεν μπορεί να είναι ο καλύτερος παντού».

Όμως ο ήρωάς μας, όλο σκεφτόταν και έβαζε στο μυαλό του τα ίδια και τα ίδια.

«Είμαι διατεθειμένος να κάνω, γέροντα, ακόμα και τα πιο δύσκολα, τα πιο απίθανα, αρκεί να τα καταφέρω».

«Τα πάντα κανένας δεν μπορεί, παιδί μου» του έλεγε ο γέροντας. Μα εκείνος δεν άκουγε.

Κι αφού ο ήρωάς μας δεν έπαιρνε από κουβέντες κι από συμβουλές, αποφάσισε κι ο γέροντας να του δώσει ένα μάθημα.

Κι έρχεται μια μέρα και του λέει:

«Για να τα καταφέρεις, παιδί μου, τρεις τρόποι υπάρχουν: ο γρήγορος, ο εύκολος και ο κοπιαστικός».

«Πες μου, γέροντα. Σου είπα πως όλα τα μπορώ».

«Αν πας στο φεγγάρι» είπε ο γέρος «θα βρεις όλα όσα επιθυμείς, μα σκέψου το καλά, γιατί θα πρέπει να αντέξεις τη μοναξιά. Αν πας στο μαγικό νησί που θα σου πω, ίσως να βρεις ένα κρυμμένο θησαυρό. Κι αν, τέλος, πας για δουλειά, τότε θα καταφέρεις όσα έχεις ονειρευτεί. Όμως ο δρόμος θα είναι δύσκολος, κοπιαστικός, μακρύς».

Και ο ήρωάς μας, που πίστευε πως όλα τα μπορεί, ξεκίνησε να πάει στο φεγγάρι. Μα όταν έφτασε, κατάλαβε πως μόνος του να μείνει εκεί δεν μπορούσε. Κι αυτό ήταν κάτι που δεν το είχε προνοήσει, δεν το 'χε καν σκεφτεί. Άφησε τότε το φεγγάρι και τράβηξε για το νησί. Μα όσο και να έψαξε, κανέναν θησαυρό δεν κατάφερε να βρει εκεί. Και τότε κατάλαβε πως μόνο αν δούλευε σκληρά, ίσως να τα κατάφερνε και να αποκοτούσε όλα όσα είχε ονειρευτεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασέκου Μ. και Μερτζάνη Α., «*Η τέχνη του παραμυθιού: Ιστορία της τέχνης*», τεύχος 125, Δεκέμβριος 2017.

Ακριτόπουλος Α.Ν., *Τέρφεις και Ιστορίες. Κριτικές, φιλολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας του παραμυθιού*, εκδόσεις Γράφημα, Αθήνα, 2013.

Αυδίκος Ε.Γ., *Το λαϊκό παραμύθι: Θεωρητικές προσεγγίσεις*, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1997.

Θάνου Α., *Ο Βασιλιάς των πουλιών*, εκδόσεις Βάρφη, 2016.

Λαμπρέλλη Α., *Λόγος εύθραυστος κι αθάνατος*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2010.

Μέγας Γ.Α., *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν*, Αθήνα, 1967.

Μερακλής Μ.Γ., *Τα Παραμύθια μας*, εκδόσεις Εντός, Αθήνα, 2001.

Μπέτελχαϊμ Μ., *Η Γοητεία των Παραμυθιών*, εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1995.

Πελασγός Σ., *Τα μυστικά του παραμυθιού. Μαθητεία στην τέχνη της προφορικής λογοτεχνίας και αφήγησης*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2008.

Πουρκός Μ., «Προσεγγίσεις της Αφήγησης και ο ρόλος της στην ηθική αγωγή και ανάπτυξη: προς μια οικο-σωματικο-βιωματική προσέγγιση και μια βιωματική, ευρετική και διαλογική-επικοινωνιακή ψυχοπαιδαγωγική». Στο: Μ. Πουρκός (επιμ.) *Τέχνη, Παιχνίδι, Αφήγηση. Ψυχολογικές και Ψυχοπαιδαγωγικές Διαστάσεις*, εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, 2010.

Προπ Β., *Μορφολογία του Παραμυθιού*, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1987.

ISBN 978-618-86501-0-7

ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ ΑΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΗ
ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΑΔΡΑΧΤΙ